

Riku Oras

MAAHANMUUTTAJATYTÖT KAHDEN KULTTUURIN KOHTAAMISPISTEESSÄ

Tapaustutkimus neljän maahanmuuttajatyön
akkulturaatioasenteista ja akkulturaatiosta suomalaisessa
alakoulussa

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Marraskuu 2019

TIIVISTELMÄ

Riku Oras: Maahanmuuttajatyöt kahden kulttuurin kohtaamispaikassa: Tapaustutkimus neljän maahanmuuttajatyön akkulturaatioasenteista ja akkulturaatiosta suomalaisessa alakoulussa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden kandidaatti, Luokanopettajakoulutus
Marraskuu 2019

Tapaustutkimuksen tarkoituksena oli neljän maahanmuuttajatyön kokemusten perusteella selvittää, millaisia akkulturaatioasenteita heillä on ja minkä akkulturaatioasenteen he kokevat toimivimmaksi. Lisäksi tutkielmassa tarkasteltiin, miten valtakulttuuria edustavat vertaisoppilaat, opettajat sekä koulun käytänteet ovat olleet läsnä maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteissa ja akkulturaatioissa.

Tutkielman aineisto on kerätty neljältä maahanmuuttajatyöltä vuoden 2019 toukokuussa puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Haastatellut lapset ovat muuttaneet Suomeen muutama vuosi sitten Lähi-idästä ja he opiskelivat tutkielman tekohetkellä kuudennella vuosiluokalla suomalaisessa peruskoulussa. Haastattelutilanteessa oli haastattelijan ja haastateltavien lisäksi mukana tulkki, jotta lapset pystyivät kertomaan kokemuksistaan luontevammin ja sujuvammin myös heidän lähtömaansa kielellä. Haastattelu kesti noin 55 minuuttia, jonka jälkeen aineisto litteroitiin ja aineistolle tehtiin deduktiivinen sisällönanalyysi Berryn (2006) akkulturaatioasennemallia hyödyntäen.

Kandidaatintutkielma on osa suomalaisen kunnan hanketta, jonka tarkoituksena on luoda kuntaan yhtenäinen ja toimiva oppimisenpolku maahanmuuttajataustaisille oppilaille. Tämä tutkielma pureutui erityisesti maahanmuuttajalasten kokemuksiin kulttuurien kohtaamisesta ja oppilaiden kokemusten perusteella pyrittiin saamaan syvällisempi ymmärrys akkulturaatioon liittyvistä asioista. Samalla pyrittiin kiinnittämään huomiota siihen, miten valtakulttuurin edustajat eli koulu, opettajat ja suomalaiset vertaisoppilaat ovat olleet läsnä oppilaiden akkulturaatioasenteissa sekä akkulturaatioissa. Kerätyn tiedon avulla pyritään herättämään keskustelua asiasta ja osaltaan vaikuttamaan siihen, että kyseisen kunnan koulussa kulttuurien kohtaaminen olisi maahanmuuttajalapsille sekä valtakulttuurin edustajille mahdollisimman luontevaa tulevaisuudessa.

Maahanmuuttajalasten haastattelujen avulla muodostettujen tutkimustulosten perusteella haastatellut oppilaat kokevat integraation parhaaksi mahdolliseksi akkulturaatioasenteeksi, mutta joissain tapauksissa maahanmuuttajatyttöjen kokemuksista on tunnistettavissa assimilaatioon sekä separaatioon viittaavia asenteita. Suomalaisten vertaisoppilaiden merkitys akkulturaatioasenteisiin ja akkulturaatioon nousi selkeästi esille oppilaiden kokemuksissa. Varsinkin valtakulttuuria edustavien oppilaiden harjoittama rasistinen koulukiusaaminen on ollut läsnä maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteissa sekä akkulturaatioissa. Vastausten perusteella koulun sekä opettajien toiminnasta löytyy akkulturaatioasennemallin avulla suoritettujen tarkastelujen perusteella monikulttuurisuuteen sekä sulauttamiseen viittaavia asioita.

Avainsanat: maahanmuuttajalapsi, akkulturaatio, akkulturaatioasenne, integraatio, assimilaatio, separaatio, marginalisaatio, monikulttuurisuus, sulauttaminen, segregatio, eksklusio.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1	MAAHANMUUTTAJAT JA KOTOUTUMINEN.....	4
2.2	KULTTUURIN KÄSITE AKKULTURAATIOTUTKIMUSTEN NÄKÖKULMASTA	5
2.2.1	<i>Kulttuuri, valtakulttuuri ja vähemmistökulttuuri</i>	5
2.2.2	<i>Monikulttuurisuus ja monikulttuurinen identiteetti</i>	7
2.3	AKKULTURAATION JA AKKULTURAATIOPROSESSIN MÄÄRITELMÄT	9
2.3.1	<i>Akkulturaatioasennemalli vähemmistökulttuurin näkökulmasta</i>	11
2.3.2	<i>Akkulturaatioasennemalli valtakulttuurin näkökulmasta ja rasismi</i>	13
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
3.1	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
3.2	TUTKIMUSOTE	19
3.3	AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI	21
3.4	TUTKIMUKSEN EETTISET NÄKÖKULMAT.....	25
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
4.1	MAAHANMUUTTAJATYTTÖJEN AKKULTURAATIOASENTEET	26
4.2	ERI TEKIJÖIDEN MERKITYS AKKULTURAATIOASENTEISIIN JA AKKULTURAATIOON MAAHANMUUTTAJATYTTÖJEN KOKEMUSTEN PERUSTEELLA.....	29
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36
6	LÄHTEET	46

1 JOHDANTO

Maahanmuutto Suomeen on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana ja ilmiö on jatkuvasti esillä mediassa, politiikassa ja yleisessä keskustelussa. Ulkomaalaistaustaisten oppilaiden osuus on lisääntynyt useissa suomalaisissa peruskouluissa ja monikulttuurisuus näkyy eri kulttuurien muodostamana moninaisuutena kouluissa. Osa kouluista ja opettajista kokee monikulttuurisuuden rikkautena, mutta toisaalta maahanmuuttajaoppilaiden koetaan lisäävän opettajan työtaakkaa entisestään. Katsantokannasta riippumatta koululla on merkittävä rooli maahanmuuttajaopiskelijoiden sopeutumisessa ja koulu tarjoaa lapsille luontevan väylän sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan (Tuittu, Klemelä, Rinne & Räsänen 2011, 20). Tämän vuoksi valtion, kuntien, koulujen ja opettajien on mietittävä, miten kouluihin voidaan luoda suotuisat olosuhteet maahanmuuttajalasten sopeutumiselle ja eri kulttuurien kohtaamiselle. Kandidaatintutkielman tarkoituksena on tutkia koulussa tapahtuvaa kulttuurien kohtaamista maahanmuuttajalasten näkökulmasta ja lisätä ymmärrystä aiheesta heidän kokemustensa avulla.

Kandidaatintutkielma on osa suomalaisen kunnan hanketta, jonka tarkoituksena on luoda kuntaan maahanmuuttajalapsille ja -nuorille yhtenäinen oppimisenpolku varhaiskasvatuksesta perusopetuksen päättövaiheeseen saakka. Kyseisessä kunnassa on suhteellisen vähän maahanmuuttajalapsia, joten tutkittavien anonymiteetin kanssa on oltava erityisen tarkkana. Tämän vuoksi kunnan nimeä tai oppilaiden koulua ei mainita tutkielman loppuraportissa ja kunnalla tarkoitetaan tästä lähin hankkeeseen liittyvää kuntaa. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuuden uskotaan kasvavan tulevaisuudessa kunnan kouluissa eikä kunnalla ole tällä hetkellä yhtenäisiä toimintamalleja maahanmuuttajalasten sekä -nuorten koulutuksen suhteen. Hankkeen aikana tietoa kerätään kunnan koulujen opettajilta, kasvatusalan työntekijöiltä sekä maahanmuuttajalasten perheiltä. Kerätyn informaation avulla

kunnan hankeryhmä pyrkii luomaan kunnan kouluihin selkeät toimintamallit maahanmuuttajaopiskelijoiden koulusopeutumista ja opiskelua varten.

Kandidaatintutkielman tarkoituksena on tutkia laadullisella tutkimusotteella maahanmuuttajalasten kulttuurien kohtaamiseen liittyviä asioita heidän omien kokemustensa kautta. Tapaustudkimuksessa on kerätty tietoa teemahaastattelun avulla neljältä alakouluikäiseltä maahanmuuttajatyöltä, jotka ovat muuttaneet Suomeen kesken peruskoulun noin kymmenen vuoden ikäisinä ja opiskelevat haastattelujen tekohetkellä kuudennella vuosiluokalla. Haastatteluaineisto on kerätty neljän hengen ryhmähaastattelulla tulkin avustuksella keväällä 2019. Vaikka haastateltujen maahanmuuttajatyttöjen suomen kielitaito on jo hyvällä tasolla, tulkin avustuksella oppilaat pystyivät kertomaan kokemuksistaan syvällisemmin ja luontevammin oman lähtömaansa kielellä.

Kerätyn aineiston avulla pyritään nostamaan esille ensinnäkin, millaisia akkulturaatioasenteita on havaittavissa maahanmuuttajatyttöjen kokemuksista. Toisessa tutkimuskysymyksessä perehdytään siihen, miten valtakulttuuria edustavat vertaisoppilaat, opettajat ja koulun käytänteet ovat läsnä maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteissa sekä akkulturaatioissa. Toisessa tutkimuskysymyksessä tutkitaan miten suomalaisten vertaisoppilaiden, koulun sekä opettajien toimintaa voidaan tarkastella maahanmuuttajaoppilaiden kokemuksissa Berryn (2006) akkulturaatioasennemallin avulla. Kyseisen mallin avulla voidaan tulkita oppilaiden vastauksista sitä, miten maahanmuuttajalapsen suhtautuvat kulttuurien kohtaamiseen ja samalla mallin avulla pystytään jäsentämään sitä, miten valtaväestön edustajat eli tässä tutkimuksessa koulu, opettajat ja vertaisoppilaat ovat vaikuttaneet lasten akkulturaatiokehitykseen haastateltavien kertomusten perusteella.

Maahanmuuttajalasten- ja nuorten koulutukseen keskittyvä hanke on kunnalle ajankohtainen, sillä kunnassa tarvitaan jo tällä hetkellä selkeämpiä yhteisiä toimintamalleja maahanmuuttajalasten koulutukseen ja lisäksi maahanmuuttajaoppilaiden lukumäärän uskotaan kasvavan kunnan peruskouluissa tulevaisuudessa. Kandidaatintutkielma on hankkeen kannalta tärkeä, sillä muuten maahanmuuttajalasten kokemukset jäisivät ilman huomiota hankkeessa ja kehitystyössä. Maahanmuuttajalasten kokemusten tutkiminen on

ensiarvoisen tärkeää, sillä he ovat hankkeen aiheiden kannalta kokemusasiantuntijoita ja heidän avullaan ilmiöstä voidaan saada uutta tietoa ja syventää ymmärrystä. Van Ausdale ja Feagin (2001, 179) korostavat, että maahanmuuttajalapsilla on uskottua parempi kyky jäsentää omia kokemuksiaan ja sen vuoksi on sääli, että yleisesti ottaen heidän näkemyksiään ei kuunnella tai ne marginalisoidaan tutkimuksissa. Myös useat muut tutkijat korostavat, että lasten kokemusten sekä ajatusten tutkiminen on perusteltua, sillä he ovat aktiivisia tiedon tuottajia ja käsittelijöitä (Prout & James 1997; Pellegrini 2010; Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017). Maahanmuuttajalasten kokemusten tutkiminen voi antaa uusia näkökulmia kunnan kehitystyöhön. Ensinnäkin tutkielma voi auttaa ymmärtämään, miten eri tekijät eli koulu, opettajat sekä vertaisoppilaat voivat toimillaan vaikuttaa suotuisaan kulttuurien kohtaamiseen, mikä osaltaan voi auttaa maahanmuuttajalasten sopeutumista kouluun.

Hanke on ensisijaisesti tärkeä kuntatasolla, mutta sen lisäksi suomalaisessa mittakaavassa on hyvä, että kunnissa kiinnitetään huomiota maahanmuuttajalasten koulunkäyntiin ja tutkitaan heidän sopeutumistaan kouluihin, jotta tulevaisuudessa sopeutuminen Suomeen ja suomalaiseen koulutusjärjestelmään on laadukkaampaa. Maahanmuuttajalasten kokemuksia tutkimalla ja hyviä käytänteitä jakamalla muualta muuttaneiden oppilaiden sopeutumista kouluihin ja sitä kautta suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan parantaa, jotta kaikkien ihmisten kulttuuritaustasta riippumatta on hyvä elää monikulttuurisessa Suomessa.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Maahanmuuttajat ja kotoutuminen

Maahanmuutto sekä ulkomaalaistaustaisten ihmisten sopeutuminen Suomeen on ollut viimeisten vuosien aikana näkyvästi esillä mediassa, politiikassa ja yleisessä keskustelussa. Tilastojen mukaan nettomaahanmuutto on kasvanut tasaisesti 1990-luvun alkupuolelta lähtien ja vuonna 2017 Suomessa asui 384 123 ulkomaalaistaustaista henkilöä, mikä tarkoittaa 7 prosentin osuutta koko Suomen väestöstä (Tilastokeskus 2018a, b). Arkikielessä maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä käytetään välillä epä johdonmukaisesti ja käsitteiden käytössä saattaa välillä olla ristiriitoja sekä epäselvyyksiä. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan virallisessa kielenkäytössä ja tilastoissa ulkomaan kansalaista, joka on muuttanut Suomeen ja hänen tarkoituksenaan on asua pidempiaikaisesti Suomessa (Väestöliitto 2019). Sen sijaan toisen polven maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on syntynyt Suomessa, mutta toinen hänen vanhemmistaan tai molemmat vanhempansa ovat muuttaneet Suomeen (Väestöliitto 2019). Tilastokeskus (2018b) määrittelee yksilön ulkomaalaistaustaiseksi, jos kummatkin hänen vanhemmistaan ovat syntyneet jossain muualla kuin Suomessa. Näiden määritelmien perusteella kandidaatintutkielman aineisto on kerätty ulkomaalaistaustaisilta maahanmuuttajalapsilta, sillä kaikki haastateltavat ovat muuttaneet Suomeen Lähi-idästä ja heidän vanhempiensa kansalaisuuksien perusteella heidät määritellään ulkomaalaistaustaisiksi. Tässä tutkielmassa haastateltuihin oppilaisiin viitataan käsitteellä maahanmuuttajatyttö, maahanmuuttajalapsi tai maahanmuuttajaoppilas, sillä näitä käsitteitä käytetään yleisesti kunnan hankkeeseen liittyvässä viestinnässä.

Maahanmuuton lisääntyessä ja ulkomaalaistaustaisten lukumäärän kasvaessa kuntien on pohdittava toimia, joilla voidaan edistää ulkomaalaistaustaisten sopeutumista Suomeen. Kunnan hanke on

ajankohtainen, sillä kotouttamislaki velvoittaa jokaista Suomen kuntaa laatimaan kotouttamisohjelman, jotta maahanmuuttajien yhteiskunnallinen sopeutuminen olisi sujuvampaa (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 19–21). Kotouttamisella tarkoitetaan Alitolppa-Niitamon ja Säävälän (2013, 7) määritelmän mukaan maahanmuuttajien sopeuttamista valtakulttuuriin ja yhteiskunnan toimintaperiaatteisiin. Kotouttamisella viitataan virallisiin toimiin, joiden avulla pyritään edistämään maahanmuuttajien kotoutumista. Sen sijaan kotoutumisella viitataan maahanmuuttajan sopeutumiseen uuteen kulttuuriin ja maahan eli tässä tapauksessa Suomeen sekä suomalaiseen kulttuuriin. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.) Kotouttamislain perusteella laadittavaan kotouttamissuunnitelmaan tulisikin kirjata selkeät päämäärät, toimenpiteet ja muut käytännön järjestelyt, jotka ohjaavat maahanmuuttajien kotoutumista. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 20–21). Varhaiskasvatuksella ja peruskoulutuksella on merkittävä rooli maahanmuuttajalasten kotoutumisessa. Päiväkodit, koulut, opettajat ja oppilaat vaikuttavat suuresti siihen, miten maahanmuuttajalapset sopeutuvat suomalaiseen koulutusjärjestelmään (Paavola & Talib 2010; Talib & Lipponen 2008; Talib 2002; Liebkind, Jasinskaja-Lahti & Haaramo 2006; Tuittu ym. 2011, 20). Kunnan maahanmuuttajalasten- sekä nuorten oppimisenpolkuun keskittyvä hanke vastaa siis osaltaan kotouttamislain asettamiin velvoitteisiin. Onnistuneessa kotoutumisessa maahanmuuttajat ovat tasavertaisessa asemassa valtakulttuurin jäsenten kanssa ja heillä on mahdollisuus osallistua täysipainoisesti yhteiskunnalliseen elämään siinä missä valtakulttuurin edustajienkin (Talib & Lipponen 2008).

2.2 Kulttuurin käsite akkulturaatiotutkimusten näkökulmasta

2.2.1 Kulttuuri, valtakulttuuri ja vähemmistökulttuuri

Kandidaatintutkielmassa pureudutaan kulttuurien kohtaamiseen maahanmuuttajalasten kokemusten perusteella. Kulttuurin, valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurin käsitteet liittyvät olennaisesti kulttuurien kohtaamista käsitteleviin akkulturaatiotutkimuksiin, joten näiden käsitteiden määrittely on tehtävä mahdollisimman selkeästi (Paavola & Talib 2010, 26). Näiden asioiden vuoksi kulttuuri on tämän tutkielman kannalta keskeinen käsite ja sen

määrittäminen mahdollistaa valtakulttuurin sekä vähemmistökulttuurin käsitteiden määrittelyn.

Kulttuurin käsitteellistäminen on haastavaa ja Talib (2002, 36) linjaa, että kulttuurin selkälinjainen käsitteellistäminen on lähes mahdotonta. Vaikka kulttuurin käsitteen yhdenmukaiseen muodostamiseen liittyy haasteita, on oleellista avartaa sitä, miten kulttuuri ymmärretään tässä tutkimuksessa. Triandisin (2000, 13) mukaan kulttuurilla tarkoitetaan yhteisesti jaettuja asenteita, arvoja, uskomuksia, käytöstapoja, käsityksiä, ja roolimalleja. Nämä yhteisesti jaetut kulttuurin tunnuspiirteet voivat määrittää kielen, kansallisuuden, historiallisen ajanjakson tai maantieteellisen alueen mukaisesti (Triandis 2000, 13). Tässä tutkielmassa kulttuurilla tarkoitetaan Triandisin määritelmää mukailien kielen, kansallisuuden tai maantieteellisen alueen perusteella määritetyn ihmisjoukon kesken yhteisesti jaettuja asenteita, arvoja, käytöstapoja ja uskomuksia. Tämän kulttuurin määritelmän mukaisesti suomalaiset ovat virallisten kielten, kansalaisuuden ja maantieteellisen alueen perusteella määritetty joukko, joka jakaa yhteisiä kulttuurin tunnuspiirteitä, kuten asenteita, arvoja, uskomuksia ja käytösmalleja.

Triandis (2000, 14) tiedostaa, että kulttuurin rajaaminen kansalaisuuden tai valtiollisten rajojen perusteella on ongelmallista, sillä maailmassa on paljon enemmän kulttuureita kuin kansalaisuuksia ja valtioita. Käytännössä voimme Suomen rajojen sisäpuolella huomata, että valtion sisällä on eri kulttuureita ja sen lisäksi asenteet, uskomukset ja käytösmallit voivat erota suuresti ihmisten välillä. Käsitteellisistä haasteista huolimatta Triandis (2000, 14) myöntää ja tarkentaa, että valtiollisten ja kansallisten tunnusmerkkien perusteella tehty määritelmä on usein selkein ja toimivin vaihtoehto kulttuurin määrittelemiseen. Tämän vuoksi kandidaatintutkielmassa käytetään valtion rajoja ja kansalaisuutta apuna kulttuurin käsitteen muodostuksessa määrittelyn ongelmallisuudesta huolimatta.

Kulttuurin määritelmän avulla valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurin käsitteiden muodostaminen on mahdollista. Kulttuurien kohtaamisesta sekä monikulttuurisuudesta puhuttaessa tulee määritellä valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurin käsitteet selkeästi. Edeltävän kulttuurin käsitteen perusteella tässä tutkielmassa valtakulttuuri muodostuu maantieteellisten rajojen, yhteisten kielten sekä kansalaisuuden avulla muodostetusta

ihmisjoukosta, jolla on yhteisesti jaettuja asenteita, arvoja, uskomuksia, käsityksiä, ja käytöstapoja. Tässä kandidaatintutkielmassa valtakulttuurin edustajalla tarkoitetaan suomalaisia, jotka asuvat Suomessa, puhuvat äidinkielenään suomea tai ruotsia ja ovat suomen kansalaisia. Myös keskeisten yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten koulun voidaan katsoa edustavan valtakulttuuria ja valtakulttuurin näkemyksiä (Tuittu ym. 2011, 20). Tässä mielessä koulu edustaa valtakulttuuria ja opetussuunnitelmat sekä koulujen käytänteet osoittavat omalta osaltaan valtakulttuurin näkemyksiä (Tuittu ym. 2011, 20). Koulu ja siellä opettavat suomalaiset opettajat sekä maahanmuuttajalasten suomalaiset vertaisoppilaat edustavat näin ollen valtakulttuuria tässä kandidaatintutkielmassa.

Kandidaatintutkielmaa varten haastatellut maahanmuuttajalapset eivät edusta edellisen määritelmän mukaan valtakulttuuria vaan he kuuluvat Suomessa vähemmistöön, sillä he ovat muuttaneet Suomeen Lähi-idästä muutama vuosi sitten, heillä on toisen maan kansalaisuudet ja heidän äidinkieltensä ei ole kumpikaan valtakulttuurin virallisista kielistä. Vähemmistökulttuurin käsitteen lisäksi maahanmuuttajalasten kulttuurista puhuttaessa käytetään myös lähtömaan kulttuurin käsitettä. Lähtömaan kulttuurilla tarkoitetaan maahanmuuttajalasten aikaisemman asuinmaan, kansalaisuuden ja kielen perusteella rajattua kulttuuria. Haastateltavien lähtömaan kieli ja uskonto eroavat selkeästi suomalaisista valtakielistä ja valtauskonnosta. Lisäksi lähtömaan kulttuurin tunnuspiirteissä, kuten arvoissa, asenteissa, käytöstavoissa ja uskomuksissa on huomattavia eroavaisuuksia verrattuna suomalaisen valtakulttuurin tunnuspiirteisiin.

2.2.2 Monikulttuurisuus ja monikulttuurinen identiteetti

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan eri asioita eri asiayhteyksissä, joten tässä luvussa perehdytään siihen, millä kahdella eri tavalla monikulttuurisuus käsite voidaan ymmärtää ja mitä tarkoitetaan monikulttuurisella identiteetillä. Käsitteenä monikulttuurisuus voi tarkoittaa joko kuvailevaa monikulttuurisuutta tai poliittiseen ideologiaan liittyvää monikulttuurisuutta (Sam 2006, 20–21; Tuittu ym. 2011, 21). Kuvaileva monikulttuurisuus tarkoittaa sitä, että rajatun alueen sisällä asuu tai toimii eri kulttuuritaustaisia ihmisiä. Tällöin ei vielä tiedetä tai

oteta kantaa siihen, minkälaisessa vuorovaikutuksessa eri kulttuurit ovat keskenään tai minkälaiseen vuorovaikutukseen tulisi pyrkiä. (Sam 2006, 20–21; Tuittu ym. 2011, 21.) Koulussa kuvaileva monikulttuurisuus tarkoittaa näin ollen sitä, että koulussa opiskelee valtakulttuurin edustajien rinnalla muista maista muuttaneita ja eri kulttuuritaustan omaavia oppilaita. Kuvailevan monikulttuurisuuden määritelmän mukaisesti Suomi on monikulttuurinen maa, sillä Suomessa asuu eri kulttuureista muuttaneita ja erilaisen kulttuuritaustan omaavia ihmisiä (Paavola & Talib 2010, 26). Kuvailevan monikulttuurisuuden käsite ei siis vielä kerro, miten valtio tai esimerkiksi koulu suhtautuu monikulttuurisuuteen, vaan käsite pikemminkin ilmaisee toteamuksen omaisesti, onko rajatussa tilassa tai paikassa ihmisiä eri kulttuuritaustoista.

Poliittista ideologiaa heijastava monikulttuurisuus sen sijaan määrittelee tarkemmin, miten monikulttuurisuus näkyy esimerkiksi valtioissa tai kouluissa (Sam 2006, 20–21; Tuittu ym. 2011, 21). Tällöin valtion tai koulun tulee määrittää, miten esimerkiksi Suomeen muuttaneita maahanmuuttajia kohdellaan ja miten maahanmuuttajien tulisi suhtautua uuteen kulttuuriin sekä lähtömaan kulttuuriin (Sam 2006, 20–21; Tuittu ym. 2011, 21). Poliittista ideologiaa korostava monikulttuurisuus voi ilmetä silloin, jos valtio tai koulu käytänteillään ohjaa maahanmuuttajia ylläpitämään ja vaalimaan lähtömaan kulttuuria valtakulttuurin rinnalla. Tällöin kouluissa oppilaille opetetaan valtakulttuurin tietojen ja taitojen lisäksi esimerkiksi heidän lähtömaan kulttuurin uskontoa ja kieltä.

Kuvailevan monikulttuurisuuden sekä poliittista ideologiaa korostavan monikulttuurisuuden käsitteen lisäksi monikulttuurisuudella voidaan viitata yksilön monikulttuuriseen identiteettiin. Monikulttuurisella identiteetillä tarkoitetaan, että yksilö voi omaksua piirteitä useista eri kulttuureista. Henkilö voi osata puhua eri kieliä ja on omaksunut tietoja sekä taitoja, jotta hän pystyy toimimaan eri yhteiskunnissa. Varsinkin toiseen maahan muuttaneet henkilöt altistuvat eri kulttuurien kohtaamiselle ja näin heille on mahdollista kehittyä monikulttuurinen identiteetti. (Berry 2006, 35; Talib 2002.) Esimerkkinä monikulttuurisen identiteetin omaksuneesta ihmisestä voidaan pitää yksilöä, joka on muuttanut toiseen maahan, omaksunut uuden asuinmaan kielen ja kotoutunut uuteen kotimaahan, mutta samalla hän on säilyttänyt lähtömaan

kulttuurille ominaisia piirteitä kielen, uskonnon, pukeutumisen tai käytöstapojen muodossa.

2.3 Akkulturaation ja akkulturaatioprosessin määritelmät

Samin (2006, 11) mukaan akkulturaatiolle ei ole olemassa yhtä universaalia määritelmää, mutta yksinkertaisimmillaan akkulturaatiolla tarkoitetaan kaikkia yksilössä tapahtuvia muutosprosesseja, jotka johtuvat eri kulttuurien välisestä suorasta vuorovaikutuksesta. Tämän määritelmän mukaan kulttuurien kohtaamisella tarkoitetaan kasvotusten tapahtuvaa suoraa vuorovaikutusta, mutta Sam (2006) tarkentaa, että akkulturaatio voi olla myös epäsuoraa ja välillistä. Epäsuoraa kulttuurien kohtaamista voi tapahtua esimerkiksi internetin tai median välityksellä, jolloin henkilö kohtaa toisen kulttuurin edustajan epäsuoran kontaktin kautta ja aiheuttaa henkilössä muutosprosessin. Sam ja Berry (2006) täydentävät klassista akkulturaation määritelmää ja avaavat muutosprosessin merkitystä täsmentämällä, että eri kulttuurien välisen vuorovaikutuksen seurauksena ihmisen arvoissa, käytöksessä, kielessä, tunteissa, asenteissa ja identiteetissä voi tapahtua muutoksia. Akkulturaatiossa tapahtuvat muutokset voivat näin ollen olla sosiokulttuurisia tai psykologisia (Talib, Löfström & Meri 2004, 43). Näitä ihmisessä tapahtuvia kulttuurien kohtaamisesta johtuvia muutosprosesseja kutsutaan akkulturaatioksi tai akkulturaatioprosesseiksi (Sam & Berry 2006).

Akkulturaatio tarkoittaa näin ollen vähemmistökulttuurin jäsenissä tapahtuvia muutoksia, kun he ovat tekemisissä valtakulttuurin tai sen edustajien kanssa. Toisaalta akkulturaatiota voi tapahtua myös valtakulttuurin edustajissa ja tässä tapauksessa se tarkoittaa valtakulttuurin jäsenissä tapahtuvia muutoksia, jotka ovat seurausta kulttuurien välisestä vuorovaikutuksesta vähemmistökulttuurin edustajien kanssa. (Sam & Berry 2006.) Aikaisempien määritelmien perusteella tässä tutkielmassa maahanmuuttajalapsen ja heidän vanhempansa edustavat vähemmistökulttuuria, kun toisaalta valtakulttuuria edustavat koulu, opettajat, koulun henkilökunta sekä suomalaiset vertaisoppilaat.

Suomalaisessa kontekstissa Karmela Liebkind on tutkinut paljon kulttuurien kohtaamista ja akkulturaatiota. Liebkindin (2006, 13–14) mukaan

akkulturaatio voidaan ymmärtää tilana tai alati muuttavana prosessina. Tässä tutkielmassa akkulturaatio ymmärretään prosessinomaisena ilmiönä, mihin vaikuttavat erilaiset vuorovaikutustilanteet. Liebkind (2006, 13–14) tarkentaa akkulturaation prosessinomaisuutta sanomalla, että kulttuurien kohdatessa esimerkiksi ihmisten uskomuksissa, tunteissa, asenteissa, arvoissa ja käyttäytymisessä tapahtuu muutoksia ajan myötä. Nämä muutokset eivät ole pysyviä ja varsinkin lasten tunteet, asenteet ja käytös voivat vaihdella suuresti eikä heidän arvopohjansa ole vielä kovin vakaa. Tutkielman aineisto on kerätty kokonaan lapsilta, jotka ovat muuttaneet Suomeen toisesta kulttuurista. Tästä syystä pitää muistaa akkulturaation prosessinomainen luonne, sillä lasten kehitys on vielä kesken ja akkulturaatioon voidaan vaikuttaa. Kouluympäristöllä on merkittävä rooli lasten kotoutumisessa ja koulut voivat vaikuttaa myös siihen millaiseen kulttuurien kohtaamiseen lapset tottuvat (Tuittu ym. 2011, 20).

Akkulturaatiota on tutkittu useista erilaisista tulokulmista ja perspektiiveistä. Akkulturaatioprosessia tutkivat mallit voidaan jakaa yksi- ja kaksiulotteisiin malleihin (Liebkind 2006, 14). Yksiulotteisissa malleissa tavoitteena on, että maahanmuuttaja sulautuu kohdemaan valtakulttuuriin ja hallitsee kulttuurin käytänteet, jotta hän voi osallistua täysipainoisesti yhteiskunnalliseen toimintaan. Yksiulotteisen näkemyksen mukaisesti maahanmuuttajan aikaisempi kulttuurinen identiteetti häviää ajan kuluessa ja korvautuu uuden valtakulttuuriin perustuvalla identiteetillä. (Liebkind 2006, 14.) Käytännön tasolla voidaan ajatella, että Suomeen muuttanut ihminen omaksuu suomen kielen ja kulttuuriin liittyviä tunnuspiirteitä vietettyään aikaa Suomessa, mutta samalla lähtömaan kieli ja tunnuspiirteet pyyhkiytyvät pois uuden kulttuurin kohtaamisen seurauksena. Kaksiulotteisissa malleissa sen sijaan uskotaan, että ihminen voi hallita useampia kulttuureita samanaikaisesti eli omaksua monikulttuurisen identiteetin (Liebkind 2006, 14). Tämän lisäksi kaksiulotteisiin näkökulmiin liittyy ajatus siitä, että myös valtakulttuurien edustajien on vastavuoroisesti mukauduttava monikulttuurisuuteen ja eri kulttuureihin (Liebkind 2006, 14). Kaksiulotteisten lähestymistavan perusteella Suomeen muuttanut ihminen voi hyvin säilyttää aikaisemman kulttuuriperimänsä, mutta samanaikaisesti omaksua suomalaisen kulttuurin piirteitä ja pystyä osallistumaan täysivaltaisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Seuraavassa luvussa perehdytään akkulturaatioasennemalliin, joka

on esimerkki kaksiulotteisesta mallista. Ensiksi esitellään, miten mallia voidaan tulkita vähemmistökulttuurin jäsenten näkökulmasta ja sen jälkeen perehdytään malliin valtakulttuurin kannalta.

2.3.1 Akkulturaatioasennemalli vähemmistökulttuurin näkökulmasta

Tässä tutkielmassa maahanmuuttajalasten kokemuksia analysoidaan Berryn (2006) akkulturaatioasennemallin avulla. Akkulturaatioasennemallin avulla voidaan tutkia vähemmistön edustajan asennetta akkulturaatioon eli sitä, miten he asennoituvat kulttuurien kohtaamiseen. Toisaalta mallin avulla voidaan myös peilata sitä, miten valtakulttuurin edustajat suhtautuvat kulttuurien kohtaamiseen. (Berry 2006.) Useita akkulturaatiotutkimuksia kritisoidaan siitä, että niissä keskitytään tutkimaan pelkästään vähemmistökulttuurin näkökulmaa, jolloin valtakulttuurin edustajien toiminta jää tarkastelun ulkopuolelle (Liebkind 2006, 19). Pitää muistaa, että akkulturaatiossa niin vähemmistön kuin valtaväestön edustajissa tapahtuu muutoksia. Tässä mielessä Berryn akkulturaatioasennemalli tarjoaa toimivan teoreettisen viitekehyksen molempien osapuolien toiminnan tarkasteluun.

Berryn (2006, 35) akkulturaatioasennemalli sisältää vähemmistökulttuurin näkökulmasta neljä strategiaa: integraatio, assimilaatio, separaatio ja marginalisaatio (ks. Kuvio 1.). Näistä neljästä strategiasta voidaan käyttää ilmailuja akkulturaatioasenne tai akkulturaatiostrategia. Johtoajatuksena mallissa on se, että vähemmistökulttuurin edustaja asennoituu kulttuurien kohtaamiseen tietyllä asenteella ja vaalii eri kulttuureita valitsemallaan asenteellaan tai strategialla. Asennoituessaan kulttuurien kohtaamiseen vähemmistökulttuurin edustajan on pohdittava ainakin kahta kysymystä: haluaako hän vaalia lähtömaansa kulttuuria, ja miten hän suhtautuu vuorovaikutukseen valtakulttuurin edustajien kanssa. (Berry 2006, 35; ks. Kuvio 1.)

Berry (2006) avartaa, että integraatiostrategiassa tai integraatioasenteessa vähemmistökulttuurin edustaja pyrkii säilyttämään oman lähtömaan kulttuurin tunnuspiirteitä ja samalla omaksumaan uuden kulttuurin kielen, tavat, arvot ja käytänteet. Assimilaatiostrategiassa sen sijaan valtakulttuurin omaksuminen on tärkeintä ja samalla alkuperäinen kulttuuriin

liittyvät asiat unohdetaan tietoisesti tai tiedostomatta. Onnistunut integraatio johtaa monikulttuuriseen identiteettiin, kun taas assimilaatiossa pyritään ainoastaan valtakulttuurin vahvaan omaksumiseen. Separaatiostrategia johtaa niin ikään yhden kulttuurin hallintaan. Separaatiossa vähemmistökulttuurin edustaja haluaa säilyttää oman lähtömaan kulttuurin tunnuspiirteet, mutta uuden valtakulttuurin omaksumista ei koeta tärkeäksi. Marginalisaatio on akkulturaatioasennemallin neljäs ulottuvuus ja kyseisessä strategiassa yksilö ei halua säilyttää alkuperäistä kulttuuritaustaansa, mutta ei myöskään halua omaksua uuteen valtakulttuuriin liittyviä asioita tai osallistua ylipäättänsä yhteiskunnalliseen elämään. (Berry 2006.)

Akkulturaatioasennemallin kehittänyt Berry (2006) alleviivaa, että tutkimusten perusteella neljästä eri akkulturaatioasenteesta integraatio on suotuisin vaihtoehto sopeutumiselle kansalaisuudesta tai iästä riippumatta. Integraatiostrategia on osoittautunut myös monien muiden tutkimusten ja kyselyiden perusteella suosituimmaksi akkulturaatiostrategiaksi (Berry 2006; Liebkind 2006). Varsinkin uuteen kulttuuriin muuttaneiden ihmisten psyykkisen hyvinvoinnin sekä stressitasojen näkökulmasta integraatio on todettu suotuisimmaksi akkulturaatiostrategiaksi (Sam & Berry 2006; Liebkind 1994, 26; Liebkind 2006). Myös Talib ym. (2004, 45) korostavat, että integraatio mahdollistaa monikulttuurisen identiteetin rakentumisen ja on psykologisesta näkökulmasta katsottuna suotuisin akkulturaatioasenne. Kalatin (2014, 177) mukaan vähemmistökulttuurin edustajalla on mahdollisuus havainnoida ja sisäistää valtakulttuurin sekä lähtömaan kulttuureista itselleen sopivia asioita, mikä voi helpottaa sopeutumista ja oman identiteetin rakentamista. Myös Suomessa suositaan integraatiota, sillä jo 1990-luvun loppupuolella integraatiopyrkimys syrjäytti assimilaatioperiaatteen suomalaisessa vähemmistöpolitiikassa (Tuittu ym. 2011, 19). Lisäksi vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet viestivät selkeästi integraatiopyrkimyksestä. Tämä pyrkimys ilmenee selkeimmin opetussuunnitelman kielen ja kulttuurin osuudesta. Opetussuunnitelman mukaan suomalaisen peruskoulun tulisi tukea kaksi- ja monikielisyyttä oppilaslähtöisesti ja ammentaa tietoa oppilaiden kulttuuritaustoista (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 86). Kieli on yksi kulttuurin selkeistä ilmenemismuodoista, joten monikielisyys on konkreettinen

esimerkki monikulttuurisuudesta ja onnistuneesta kielellisestä integraatiosta. Opetussuunnitelmassa mainitaankin, että monikielisille oppilaille tulisi antaa mahdollisuuksia käyttää eri kieliä tunneilla ja yleisessä koulutyössä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 86). Näin ollen opetussuunnitelma ohjaa kouluja sekä opettajia ja sitä kautta oppilaita osaltaan integraatioasenteeseen. Käytössä oleva perusopetuksen opetussuunnitelma sekä Suomen vähemmistöpoliittinen suuntaus ovat näin ollen selkeässä linjassa akkulturaatioasenteita koskevien tutkimusten ja integraatiopyrkimyksen kanssa.

2.3.2 Akkulturaatioasennemalli valtakulttuurin näkökulmasta ja rasismi

Vähemmistön näkökulman lisäksi mallin avulla voidaan peilata myös valtaväestön suhtautumista ja asenteita akkulturaatioon eli kulttuurien kohtaamiseen liittyvään kanssakäymiseen (ks. Kuvio 2.). Berry (2006, 35) jakaa valtaväestön strategiat niin ikään neljään kategoriaan, jotka ovat rinnasteisia vähemmistöjen strategioille (ks. Kuvio 1 & Kuvio 2.). Mallin neljä strategiaa valtakulttuurin näkökulmasta ovat monikulttuurisuus, sulautuminen, segregatio ja ekskluusio (Berry 2006, 35; ks. Kuvio 2.). Näiden strategioiden avulla voidaan pohtia, millaiseen akkulturaatioon valtaväestön edustajat käytöksellään ja toimillaan ohjaavat vähemmistökulttuurien edustajia. Berry (2006, 36) korostaakin yhteiskunnallisten toimien ja asenneilmapiirin merkitystä integraatiokehitykseen. Jos valtakulttuurin käytänteet eivät kannusta integraatioon tai mahdollista sitä, on vähemmistökulttuurien integroituminen vaikeampaa tai jopa mahdotonta. Jos integraatio ei ole mahdollista, on vähemmistökulttuurin edustajien valittava joku muu strategia tai asenne, jotta he voivat sopeutua valtakulttuuriin. (Berry 2006, 36).

Ensimmäinen strategia eli monikulttuurisuus liittyy suoraan integraatiostrategiaan. Tässä lähestymistavassa valtakulttuurin edustajat sekä yhteiskunnalliset toimet pyrkivät monikulttuurisuuteen ja siihen, että vähemmistöjen edustajat pystyvät säilyttämään oman lähtömaansa kulttuurin ominaispiirteet ja samalla omaksumaan valtakulttuurin yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumiseen vaaditut tiedot sekä taidot. Näin ollen tavoitteena on, että maahanmuuttajataustaiset ihmiset omaksuvat monikulttuurisen identiteetin ja yhteiskunta arvostaa monikulttuurisuutta. Sulautuminen on sen sijaan

suoraan verrannollinen assimilaatioon eli kyseisessä strategiassa vähemmistöt pyritään sulauttamaan valtakulttuuriin, jolloin heidän lähtömaansa kulttuuritaustalle ei anneta niin suurta painoarvoa. Jos assimilaatio toteutuu teorian mukaisesti, yksilö omaksuu vain valtakulttuurin ja hänelle muodostuu yksikulttuurinen identiteetti. (Berry 2006.) Koulumaailmassa sulauttaminen voi näkyä siten, ettei oppilaalle tarjota oman kielen ja uskonnon opetusta, vaan korostetaan pelkästään suomen kielen ja suomalaisten toimintatapojen merkitystä. Berryn (2006) mallin kolmas strategia eli segregatio tarkoittaa sitä, että valtaväestön edustajien käytös tai toimet eristävät vähemmistöjen edustajia asettaen heidät eriarvoiseen asemaan. Eristäminen voi näkyä kouluissa tai työpaikoilla siten, että vähemmistöjen edustajat ovat eriytyneessä asemassa verrattuna valtakulttuurin edustajiin. Segregaation seurauksena vähemmistöjen edustajat ovat eriarvoisessa asemassa ja ajautuvat työnhaussa sekä opiskelijavalinnoissa eri aloille kuin kantaväestön edustajat. Neljännessä strategiassa eli eksklusiossa valtaväestön toimet poissulkevat vähemmistöjen edustajat yhteiskunnallisesta toiminnasta kokonaan eikä näin ollen valtakulttuurin omaksuminen tai yhteiskunnalliseen elämään osallistuminen ole ylipäättänsä edes mahdollista. (Berry 2006.)

Koulujen toiminta ilmentää omalta osaltaan valtaväestön suhtautumista akkulturaatioon. Tämän vuoksi opettajien, muun henkilökunnan ja oppilaiden toimintaa voidaan tarkastella sekä tutkia millaiseen akkulturaatioasenteen valtakulttuurin edustajien käytös ohjaa vähemmistökulttuureihin kuuluvia oppilaita. Erilaiset päätökset ja dokumentit osoittavat valtaväestön näkemyksiä liittyen akkulturaatioon ja akkulturaatioasenteisiin. Perusopetuksen opetussuunnitelma edustaa valtaväestön akkulturaatioasenteita ja opetussuunnitelman arvoperusteissa alleviivataan, että monikulttuurisuus on rikkaus ja perusopetuksessa arvostetaan kulttuurista moninaisuutta (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16). Tämän vuoksi opettajien tulisi pyrkiä monikulttuurisen kouluympäristön luomiseen ja kannustaa oppilaita monikulttuurisen identiteetin vahvistamiseen.

Valtaväestön käytös voi olla myös rasistista ja valtaväestön akkulturaatioasennemallin perusteella rasistinen käytös liittyy separaatio- tai eksklusio-pyrkimykseen. Rasismilla tarkoitetaan negatiivisia mielikuvia, asenteita ja käytöstä jotain erilaista ihmisryhmää kohtaan (Jasinskaja-Lahti ym.

2002, 28–29). Nämä ryhmät joutuvat kokemaan rasismia etnisen, kielellisen, uskonnollisen tai muuhun taustaan liittyvän erilaisuuden vuoksi. Rasismi ei välttämättä johda konkreettiseen toimintaan ja se voi olla tietoista tai tiedostamatonta. Rasismi voi ilmentyä väkivaltana, uhkailuna, nimittelynä, omaisuuteen kohdistuvana vahingontekona tai syrjintänä. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 28–29.) Jos rasismi johtaa väkivaltaa, uhkailuun, nimittelyyn tai omaisuuteen liittyvään vahingontekoon koulussa, voidaan puhua myös koulukiusaamisesta. Koulukiusaamisella tarkoitetaan koulussa tapahtuvaa jatkuvaa tai toistuvaa psyykkistä, fyysistä tai sosiaalista väkivaltaa tiettyä yksilöä kohtaan (Hamarus 2008). Koulukiusaaminen voidaan luokitella siis rasistiseksi koulukiusaamiseksi, jos kiusaamisen syyt liittyvät etniseen, kielelliseen, uskonnolliseen tai muuhun taustaan liittyvään erilaisuuteen.

Jo tässä vaiheessa on huomioitava, että valtakulttuurien edustajien kiusaamisen tulkinta ei ole yksiselitteistä ja rajanveto segregaation ja eksklusion välille ei ole ongelmattonta. Tässä tutkielmassa sosiaalinen syrjimine luokitellaan segregaatioksi eli eristämiseksi, mutta fyysisellä väkivallalla uhkailu ja nimittely on luokiteltu eksklusioksi eli poissulkemiseen tähtääväksi toiminnaksi.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Ensisijaisesti kandidaatintutkielman tarkoituksena on tutkia maahanmuuttajalasten akkulturaatioasenteita sekä akkulturaatiota heidän kokemustensa kautta, mutta sen lisäksi tutkielman tarkoituksena on tuottaa tietoa asiasta suomalaisen kunnan hankeryhmälle. Hankkeen tavoitteena on luoda kuntaa yhtenäinen oppimisenpolku maahanmuuttajalapsille sekä -nuorille. Tutkielman avulla pyritään ymmärtämään syvällisemmin maahanmuuttajalasten kulttuurien kohtaamiseen liittyviä kokemuksia ja heidän vastausten perusteella selvitetään, miten maahanmuuttajaoppilaiden vanhemmat, koulu, opettajat ja vertaisoppilaat näkyvät maahanmuuttajalasten akkulturaatioasenteisiin sekä akkulturaatioon liittyvissä kokemuksissa. Tiedon ja ymmärryksen lisäämisen ohella, tutkielman halutaan kiinnittää kunnan hankeryhmän huomiota akkulturaatioon ja akkulturaatioasenteisiin. Oppimisenpolun kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota edellä mainittuihin asioihin, jotta kulttuurien kohtaaminen kunnan kouluissa olisi suotuisampaa kaikille kunnan kouluissa toimiville henkilöille. Kandidaatintutkielman kaksi tutkimuskysymystä ovat:

1. Millaisia akkulturaatioasenteita on havaittavissa maahanmuuttajatyttöjen kokemuksista?
2. Miten valtakulttuuria edustavat vertaisoppilaat, opettajat ja koulun käytänteet ovat läsnä maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteissa sekä akkulturaatiossa?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkoituksena on tutkia maahanmuuttajalasten kokemusten perusteella, millaisia akkulturaatioasenteita heillä on. Samalla pyritään selvittämään, mikä akkulturaatioasenteen haastatellun maahanmuuttajatyöt kokevat parhaaksi mahdolliseksi

akkulturaatioasenteeksi. Haastateltavien kokemuksista pyritään siis Berryn (2006) akkulturaatioasennemallin avulla tunnistamaan integraatioon, assimilaatioon, separaatioon tai marginalisaatioon luokiteltavia akkulturaatioasenteita. Toisessa tutkimuskysymyksessä pohditaan maahanmuuttajatyttöjen kokemusten pohjalta, miten eri tekijät eli suomalaiset vertaisoppilaat, opettajat ja koulun käytänteet ovat läsnä heidän akkulturaatioasenteissaan sekä akkulturaatiossa. Eri tekijöillä viitataan siis tässä tutkielmassa valtakulttuuria edustaviin vertaisoppilaisiin, opettajiin sekä koulun käytänteisiin. Eri tekijöiden läsnäoloa maahanmuuttajatyttöjen kokemuksissa lähestytään Berryn (2006) akkulturaatioasennemallin avulla hyödyntäen vähemmistökuulttuurin sekä valtakulttuurin näkökulmia. Maahanmuuttajalasten haastatteluista pyritään löytämään vastauksia siis siihen, ovatko eri tekijät ohjanneet toiminnallaan maahanmuuttajatyttöjä integraatioon, assimilaatioon, separaatioon vai marginalisaatioon lasten omien kokemusten mukaan. Toisaalta voidaan tarkastella myös sitä, viittaako maahanmuuttajatyttöjen kokemuksissa esille nousut eri tekijöiden toiminta akkulturaatioasennemallin valtakulttuurin näkökulmasta monikulttuurisuuteen, sulauttamiseen segregatioon vai eksklusioon. Akkulturaatioasenteiden lisäksi toisessa tutkimuskysymyksessä tarkastellaan maahanmuuttajatyttöjen mahdollisia akkulturaatioprosesseja heidän kokemustensa perusteella ja miten eri tekijät ovat olleet läsnä näissä kulttuurinmuutosprosesseissa.

Molemmat tutkimuskysymykset perustuvat Berryn (2006) akkulturaatioasennemalliin ja kuten aikaisemmissa akkulturaatiotutkimuksissa sekä suomalaisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa linjataan, koulujen ja opettajien tulisi pyrkiä monikulttuurisuuteen ja oppilaiden pitäisi saada mahdollisuus integroitua kouluun. Tutkimuskysymysten avulla voidaan reflektoida, miten mahdollinen monikulttuurisuuspyrkimys tai integraatio näyttäytyvät maahanmuuttajatyttöjen kokemuksissa. Jos haastateltavien vastauksista ilmenee, että maahanmuuttajalasten kokemusten perusteella koulujen käytänteet tai opettajien käytös kannustavat heitä assimilaatioon, separaatioon tai marginalisaatioon, kannattaa kunnan ja koulujen pohtia tosissaan, mistä tämä kehitys johtuu. Opettajan maahanmuuttajaoppilaisiin suuntautuvalla asenteella on myös valtava vaikutus ja hänen käyttäytymisensä voi vaikuttaa oppilaan omaksumaan akkulturaatioasenteeseen (Virta, Räsänen

& Tuittu 2011). Opettaja lisäksi koulu edustaa tässä tutkimuksessa valtakulttuurista. Jos koulussa ei tarjota oman äidinkielen ja uskonnon opetusta eikä oppilaille tarjota mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään, voidaan olettaa, ettei koulun toimintakulttuuri ohjaa oppilaita monikulttuurisen identiteetin muodostamiseen integraation periaatteen mukaisesti. Pelkästään suomen kieltä ja valtakulttuurin taitoja painottavassa lähestymistavassa on assimilaatioasenteeseen kannustavia elementtejä. Jos sen sijaan tutkimuksessa huomataan, että maahanmuuttajaoppilaat ovat omaksuneet integraatioasenteen ja kokevat koulun monikulttuurisesti rikkaana ympäristönä, voivat kunnat sekä koulut miettiä, miten tätä suuntausta pystytään vahvistamaan entisestään.

3.2 Tutkimusote

Tutkielman tavoitteena on tutkia maahanmuuttajalasten akkulturaatioasenteita ja akkulturaatiota heidän kokemustensa perusteella. Kyseessä on laadullinen eli kvalitatiivinen tapaustutkimus ja aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilta. Yleisesti laadullisella otteella pyritään löytämään tai kartoittamaan uusia asioita ilmiöihin liittyen ja kuvailemaan näitä löydöksiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015). Tässä tutkielmassa kerätystä haastatteluaineistosta on kartoitettu aluksi akkulturaatioasenteisiin ja akkulturaatioon liittyviä sisältöjä. Kartoittamisen lisäksi löydöksiä on pyritty kuvailemaan tarkemmin akkulturaatioasennemallin avulla. Kartoittamisen ja kuvailun lisäksi laadullisella tutkimusotteella pyritään selittämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Hirsjärvi ym. 2015). Tämän tutkielman johtopäätöksiä käsittelevässä kappaleessa pyritään pohtimaan ja selittämään maahanmuuttajalasten akkulturaatioasenteiden muodostumista ja sitä, miten eri tekijät ovat vaikuttaneet asenteiden muodostumiseen. Kartoittamisen, kuvailun ja selittämisen kautta pyritään ymmärtämään ilmiötä eli maahanmuuttajien akkulturaatiota sekä akkulturaatioasenteita syvällisemmin. Vaikka kvantitatiivisen tutkimusotteen avulla aiheesta voitaisiin saada suurelta joukolta yleistettävissä olevaa tietoa, sopii laadullinen ote tähän tutkielmaan paremmin ainakin kahdesta eri syystä. Ensinnäkin akkulturaatiota kuvaavien määrällisten muuttujien luominen on haastavaa ja toisaalta numeraalisten muuttujien avulla

saadulla tiedolla ei pystyttäisi pureutumaan kunnolla siihen, miten eri tekijät ovat läsnä lasten akkulturaatioissa sekä akkulturaatiokokemuksissa. Laadullisella tutkimusotteella päästään pureutumaan maahanmuuttajalasten omakohtaisiin kokemuksiin tarkemmin ja laadullisilla analyysimenetelmillä tuotetun tiedon avulla aiheesta pyritään saaman syvällisempi ymmärrys.

Tapaustutkimuksella viitataan tutkimustapaan, jolla pyritään niin ikään kuvaamaan tai selittämään tarkastelun kohteena olevaa ilmiötä. Tapaustutkimuksessa kohteena oleva ilmiö on yleisesti jokin yksittäinen tapaus tai joukko tapahtumia. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007.) Tässä tutkielmassa tapaukseksi määritellään neljän maahanmuuttajatyön kulttuurien kohtaamiseen liittyvät kokemukset suomalaisessa alakoulussa. Häikiö ja Niemenmaa (2007, 46) käyttävät laajennetun tapaustutkimuksen määritelmää kuvaamaan ajallisesti vaikeasti rajattavia sekä prosessinomaisia tapauksia. Näin ollen laajennetun tapaustutkimuksen käsite kuvaa hyvin tutkielman kohteena olevaa tapausta, sillä se sijoittuu ajallisesti pidemmälle aikavälille ja maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatio ymmärretään prosessinomaisena ilmiönä. Laajennetulle tapaustutkimukselle on myös tunnusomaista, ettei tutkija tiedä tutkittaessa, miten tapahtumat etenevät tai mikä on tutkielman lopputulema (Häikiö & Niemenmaa, 46). Vaikka tapaustutkimuksen tarkoituksena ei ole välttämättä tuottaa yleistettävissä olevaa tietoa, voidaan tapaustutkimuksen avulla muodostettua tietoa käyttää keskustelun tai argumentaation pohjana samankaltaisissa tapauksissa (Laine ym. 2007). Yhtenä tämän kandidaatintutkielman tarkoituksista on nimenomaan käyttää tämän tapaustutkimuksen avulla muodostettua tietoa keskustelun ja argumentaation pohjana kunnan hankkeen kehittämistyössä. Muutenkin tarkastelun kohteena oleva tapaus voi lisätä tietoa vastaavanlaisia tapauksia silmällä pitäen (Laine ym. 2007). Ensinnäkään tutkimustuloksia ja johtopäätöksiä ei voi yleistää koskemaan kaikkien maahanmuuttajalasten kokemuksia eikä toisaalta suomalaisten vertaisoppilaiden, koulun tai opettajien toimintaa voi yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia oppilaita kunnan kouluissa. Tutkielman tavoitteena onkin syvemmän ymmärryksen saavuttamisen lisäksi tarkoituksena kiinnittää huomiota akkulturaatioasenteisiin ja akkulturaatioon niin maahanmuuttajalasten kuin valtakulttuurin edustajienkin näkökulmista.

3.3 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkielman aineisto on kerätty keväällä 2019 ryhmähaastattelulla neljältä maahanmuuttajatyöltä, jotka opiskelivat haastattelujen tekohetkellä kuudennella vuosiluokalla. Noin 55 minuuttia kestänyt tutkimushaastattelu toteutettiin lasten koulupäivän aikana ja haastattelussa oli mukana tulkki. Haastateltavat valittiin yhteistyössä kunnan opettajien kanssa ja heidän taustamuuttujansa ovat yhtenäiset. Haastateltavat ovat muuttaneet Suomeen samaan aikaan, heidän lähtömaansa ja kotikieli ovat yhteneväiset ja he opiskelevat kuudennella luokalla. Useiden tutkimusten perusteella lähtömaan kulttuurin eroavaisuus suomalaisesta kulttuurissa ja suomessa vietetty aika vaikuttavat suuresti sopeutumiseen sekä akkulturaatioon (Liebkind 2006). Lisäksi ikä, sukupuoli, kielitaito ja maahanmuuttoa edeltäneet kokemukset vaikuttavat akkulturaatioon (Hilario, Vo, Johnson & Saewyc 2014). Samanlaisten taustamuuttujien ansiosta tutkielmassa ei keskitytä taustamuuttujista johtuviin yksilöiden välisiin eroavaisuuksiin, vaan päähuomio kiinnitetään tutkimuskysymyksissä esille nostettuihin asioihin.

Tutkielman aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla teemahaastattelulla, jotta maahanmuuttajalasten näkökulma saadaan esille paremmin ja heidän kokemuksiinsa pystytään pureutumaan syvällisemmin. Hirsjärven ja Hurmeen (2011) määritelmän mukaan teemahaastattelulla tarkoitetaan osittain strukturoitua haastattelua, jossa tarkkojen etukäteen muotoiltujen kysymysten sijasta haastattelussa edetään valikoitujen teemojen mukaisesti. Haastattelun etuna on se, että annettuja vastauksia pystytään selventämään, syventämään ja tarkentamaan haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 2011). Vaikka teemahaastattelussa aihepiirit ja teema-alueet ovat ennalta määritellyjä, niiden muoto, järjestys ja tarkka muoto saattavat muuttua haastattelun aikana tai eri haastattelutilanteissa (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 29–30). Akkulturaatioasenteita sekä akkulturaatiota on tutkittu Suomessa vähän teemahaastattelemalla maahanmuuttajalapsia, joten tässäkin mielessä haastattelun kulkua on vaikea ennakoida etukäteen. Teemahaastattelu on haastava haastattelumuoto siinä mielessä, että se vie aikaa, vaatii taitoa ja tutkijalla tulee olla paljon tietoa tutkittavasta asiasta (Hirsjärvi & Hurme, 2011). Tämän vuoksi haastattelurungon sekä teemojen toimivuutta on kokeiltu

haastattelemalla maahanmuuttajataustaista aikuisopiskelijaa, sillä mahdollisuutta kokeilla haastattelurunkoa alakouluikäisten maahanmuuttajaoppilaiden kanssa ei ollut. Kokeilun ansiosta teemahaastattelun runkoa muokattiin etukäteen sopivammaksi varsinaisille haastateltaville, sillä koehaastattelussa nousi esille teemoja ja kysymyksiä, jotka eivät toimineet toivotulla tavalla tai olivat vaikeasti ymmärrettäviä.

Haasteista huolimatta Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 35) mukaan teemahaastattelu sopii vähän tutkittujen aihepiirien tutkimiseen, sillä haastattelu antaa mahdollisuuden selventää kysymyksiä ja tarttua tutkimuksen kannalta oleellisiin aiheisiin tarkemmin. Kandidaatintutkielman haastattelumuodoksi puolistrukturoitu haastattelumenetelmä teemahaastattelu sopii myös siksi, että haastattelutilaisuus antaa lapsille suhteellisen vapaan mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan ja tutkija pystyy tarkentamaan asioita tutkimuksen tarkoitukseen sopivalla tavalla. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 35) mukaan haastattelussa haastateltava nähdään aktiivisena toimijana ja merkitysten tuottajana. Tämä näkemys tukee tutkielman lähtöajatus siitä, että lapsi on aktiivinen tietoa tuottava toimija, joka pystyy vastaamaan vaikeisiinkin tutkimuskysymyksiin. Kuten tämän tutkielman johdannossa nostettiin esille näkökulma, että maahanmuuttajalapsilla on uskottua parempi kyky jäsentää omia kokemuksiaan ja sen vuoksi on sääli, että yleisesti ottaen heidän näkemyksensä marginalisoidaan tutkimuksissa (Ausdale ja Feagin 2001, 179). Myös useat muut tutkijat korostavat, että lasten kokemusten sekä ajatusten tutkiminen on perusteltua, sillä he ovat aktiivisia tiedon tuottajia ja käsittelijöitä (Prout & James 1997; Pellegrini 2010; Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017). Tähän tutkielmaan osallistuneet lapset osasivat kuvailla omia kokemuksiaan monipuolisesti tulkin avustuksella ja pystyivät näin ollen tuottamaan arvokasta tietoa tutkielman kannalta. Tutkija ja tulkki eivät olleet haastateltaville entuudestaan tuttuja, joten haastattelun alku keskittyi pääasiassa tutustumiseen ja kommunikointi oli hieman tunnustelevaa. Alkujännityksen purkaututtua maahanmuuttajatytöt innostuivat kertomaan kokemuksistaan suomeksi ja tarkentaen asioita lähtömaansa kielellä. Kokonaisuudessaan haastattelua voidaan pitää erittäin onnistuneena, sillä haastattelun ansiosta maahanmuuttajalasten kokemuksista saatiin arvokasta tietoa ja avartavia näkökulmia. Lisäksi haastattelun jälkeen tulkki sanoi, että hän on asunut monta

kymmentä vuotta Suomessa, mutta kukaan ei ole koskaan kysynyt häneltä kulttuurien kohtaamiseen liittyvistä kokemuksistaan ja hän on joutunut käsittelemään vaikeita asioita aivan yksin. Tulkin mielestä haastattelun aikana lapset saivat kertoa avoimesti omista kokemuksistaan ja näkemyksistään. Tulkki korosti, että on arvokasta kuunnella maahanmuuttajalasten kokemuksia ja onneksi tutkielmaan osallistuneilla haastateltavilla on ystäviä, joiden kanssa voi keskustella akkulturaatioon liittyvistä kokemuksista.

Teemahaastattelujen jälkeen aineisto on litteroitu ja sen jälkeen aineistolle on tehty deduktiivinen sisällönanalyysi. Deduktiivinen eli teoriaohjaava lähestymistapa soveltuu sisällönanalyysiin, jos ilmiöstä on aikaisempaa tutkimustietoa, sillä aineisto luokitellaan aluksi jo olemassa olevan mallin tai teoreettisten käsitteiden avulla (Elo & Kyngäs 2008; Tuomi & Sarajärvi 2009). Tässä tutkielmassa Berryn (2006) akkulturaatioasennemalli on ohjannut sisällönanalyysia. Elo ja Kyngäs (2008) jakavat deduktiivisen sisällönanalyysin kolmeen vaiheeseen: valmisteluun, organisointiin ja raportointiin. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin aloittavassa valmisteluvaiheessa tehdään analyysiyksikön valinta (Elo & Kyngäs 2008). Analyysiyksikkönä tässä tutkielmassa käytettiin keskustelun osia, jotka heijastavat maahanmuuttajatyttöjen kokemuksia akkulturaatioon ja akkulturaatioasenteisiin liittyen. Elo ja Kyngäs (2008) alleviivaavat, että liian laajat analyysiyksiköt voivat tehdä analyysistä haastavia, mutta analyysiyksikkö voi olla siitä huolimatta laajempi kuin yksi lause. Tässä tutkielmassa keskustelun osat soveltuvat analyysiyksiköiksi, sillä yksittäisten lauseiden avulla aineistosta ei olisi pystytty löytämään tutkimuskysymysten kannalta analysoitavaa tietoa. Lisäksi haastattelijan kysymät kysymykset ja tarkennukset liittyvät kiinteästi haastateltujen vastauksiin.

Tyttö 4:” Nii ja sitten meillä on yks perheystävä, joka haluaa kääntää meidät kristityiksi jatkuvasti.”

Haastattelija: ”okei, mut se ei ole koulussa?”

Tyttö 4:”ei.”

Edeltävä lainaus kuvastaa analyysiyksikkönä toimivaa keskustelun osaa. Analyysiyksikön valinnan jälkeen deduktiivisessa sisällönanalyysissa tutkijan tulisi saada kattava kokonaiskäsitys aineistosta, jonka jälkeen siirrytään

aineiston organisointiin (Elo & Kyngäs 2008). Organisointivaiheen alussa luodaan kategoriat, jonka jälkeen aineiston analyysiyksiköt teemoitellaan kategorioihin ja aineisto koodataan (Elo & Kyngäs 2008). Tässä tutkielmassa on luotu kahdeksan strukturoitua kategoriaa Berryn (2006) akkulturaatioasennemallin mukaisesti ja kategorioihin sopivat analyysiyksiköt on eroteltu litteroidusta tekstistä Word-tekstinkäsittelyohjelmalla värien avulla. Kahdeksan kategoriaa ovat integraatio, assimilaatio, separaatio, marginalisaatio, monikulttuurisuus, sulauttaminen, segregatio ja ekskluusio.

Haastattelija: ”Sitten kun teitä kiusataan, miten se vaikuttaa teihin.”

Tyttö 2.: ”me haluamme olla samanlaisia kuin suomalaiset.”

Haastattelija: ”sen takia kun teitä kiusataan?”

Tyttö 2.: ”joo.”

Kyseinen lainaus on teemoiteltu assimilaatioon, sillä maahanmuuttajatyttöjen oman kokemuksen mukaan kiusaaminen on ollut läsnä halussa samaistua suomalaisiin. Teemoitellut analyysiyksiköt siirrettiin erilliselle Word-dokumentille ja ilmaisut pelkistettiin. Pelkistettyjen ilmaisujen avulla pyrittiin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiin eli millaisia akkulturaatioasenteita maahanmuuttajatyttöillä on havaittavissa ja miten eri tekijät ovat läsnä maahanmuuttajien akkulturaatioissa sekä akkulturaatioasenteissa heidän kokemustensa perusteella. Tässä vaiheessa ilmaisuista eriteltiin ensinnäkin se, käsitteleekö analyysiyksikkö akkulturaatioprosessia vai akkulturaatioasennetta, ja toisaalta onko joku tutkimuskysymyksessä mainittu tekijä läsnä analyysiyksiköksi valikoituneessa keskustelun osassa. Elo ja Kyngäksen (2008) mukaan deduktiivisen sisällönanalyysin viimeisessä vaiheessa eli raportointivaiheessa on oleellista linkittää tutkimustulokset jo olemassa olevaan tutkimuskirjallisuuteen sekä tutkimustietoon. Tämän tutkielman raportoinnissa on pyritty yhdistämään kyseisen tutkielman tuloksia suhteessa aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen.

3.4 Tutkimuksen eettiset näkökulmat

Tutkimuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä ja oppilaiden anonymiteetistä on pyritty huolehtimaan koko tutkimuksen ajan. Tuomi ja Sarajärvi (2009) muistuttavat, että laadullisen tutkimuksen tulisi perustua mahdollisimman luonnolliseen tilanteeseen eikä tutkittavia saa ohjailla tutkijan haluamalla tavalla. Tutkimushaastatteluissa pyrittiin antamaan maahanmuuttajalapsille mahdollisimman avoin mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan ja heiltä kysyttiin lupa haastattelua varten. Lasten lisäksi myös maahanmuuttajalasten vanhemmilta on pyydetty lupa, että heidän lapsensa saavat osallistua tutkimushaastatteluihin. Tutkimusluvut käännettiin maahanmuuttajalasten vanhempien kielelle ja kaikkien neljän haastateltavan vanhemmat antoivat myöntävät vastaukset. Koska tutkielma on osa suomalaisen kunnan hanketta, myös kunnan opetuspäälliköltä on kysytty lupa tutkielman toteutusta varten. Lisäksi haastateltavien lasten koulun rehtorilta ja luokanopettajilta saatiin suostumus siihen, että haastattelut pystyttiin toteuttamaan oppilaiden omassa koulussa.

Oppilaiden anonymiteettiin liittyviä kysymyksiä ja valintoja on pohdittu perinpohjaisesti, jotta tutkielmassa pystytään varmistamaan, ettei oppilaiden identiteetti paljastu tutkielman myötä. Kuten tämän tutkielman johdannossa nostettiin esille, kyseisessä kunnassa on vähän maahanmuuttajalapsia, joten oppilaiden tarkkoja tunnistetietoja ei tuoda julki tutkielman loppuraportissa. Tutkielmassa on kuitenkin kuvailtu hieman lähtömaan kulttuuria ja annettu taustatietoa oppialaista, jotta tutkielman lukija pystyy ymmärtämään tutkimusasetelmaa, haastateltavia ja koko tutkielmaa paremmin.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteet

Maahanmuuttajatyttöjen kokemuksista nousi esille integraatioon, assimilaatioon sekä separaatioon luokiteltavia akkulturaatioasenteita. Oppilaiden omien sanojen mukaan he haluavat integroitua Suomeen eli he pyrkivät vaalimaan oman lähtömaansa kulttuuria ja sopeutumaan samanaikaisesti valtakulttuuriin. Maahanmuuttajalasten kokemusten perusteella valtakulttuurin ja heidän lähtömaan kulttuurin yhdistäminen on kuitenkin vaikeaa, sillä ne ovat erilaisia eivätkä sovi yhteen. Haasteellisuudesta huolimatta lapset uskovat siihen, että kahden erilaisen kulttuurin yhdistäminen on mahdollista sitten, kun he ovat asuneet Suomessa pidempään ja ymmärtävät valtakulttuuria paremmin.

Me haluamme yhdistää Suomen kulttuuri ja lähtömaan kulttuuri. (Tyttö 1)

Edeltävä lainaus osoittaa, että maahanmuuttajalapsen haluaisivat vaikeuksista huolimatta yhdistää lähtömaansa kulttuurin uuden valtakulttuurin kanssa. Kaikki neljä haastateltavaa olivat yksimielisiä siitä, että lähtömaan kulttuurin yhdistäminen valtakulttuurin kanssa olisi heille toimivin vaihtoehto ja kolme muuta haastateltavaa vahvistivat olevansa samaa mieltä edeltävän lainauksen esittäneen maahanmuuttajatyttöjen kanssa. Näin ollen maahanmuuttajatyttöjen kokemusten perusteella integraatio on heille mieluisin akkulturaatioasenne. Yksi haastatelluista lapsista korosti, ettei hän halua unohtaa vanhaa kulttuuriaan ja uskontoaan.

Koska jos mä en haluu unohtaa mun vanhaa kulttuuria ja uskontoa. (Tyttö 3)

Vaikka lapset eivät saa oman kielenopetusta koulussa, kaikki neljä haastateltavaa haluaisivat saada myös lähtömaansa kielenopetusta, jotta kielitaito säilyisi. Oppilailla on myös näkemys siitä, että lähtömaan kielen

hallitseminen auttaisi uusien kielten oppimisessa. Maahanmuuttajaoppilaat kokevat myös oman uskonnon opetuksen tärkeäksi ja he osallistuvat oman uskonnon opetukseen kunnan koulussa. Kaikki nämä asiat viittaavat haluun vaalia myös lähtömaan kulttuurin kieltä ja uskontoa. Lähtömaan kulttuurin vaalimisen lisäksi oppilaat kertoivat useaan otteeseen, että he haluaisivat sopeutua kouluun mahdollisimman hyvin ja saada enemmän kavereita valtakulttuuria edustavista oppilaista. Kahdella haastatelluista on myös suomalaisia kavereita ja heidän mukaansa valtakulttuuria edustavat oppilaat ovat osaltaan auttaneet heitä sopeutumaan kouluun. Kaikki haastatellut ovat yksimielisiä siitä, että he haluaisivat saada kavereita myös suomalaisista luokkakavereista.

Ois helpompaa opetella tätä kieltä (suomea), jos meillä ois enemmän suomalaisia kavereita. (Tyttö 1)

Lainauksen perusteella suomalaisten kavereiden vaikutus valtakulttuurin kielen omaksumisessa on suuri maahanmuuttajatyttöjen kokemusten perusteella ja lisäksi lainaus kuvastaa maahanmuuttajatyttöjen toivetta saada enemmän suomalaisia koulukavereita. Näiden vastausten perusteella voidaan tulkita, että maahanmuuttajalapsen pyrkivät integraatioon ja kokevat sen parhaaksi akkulturaatioasenteeksi. Haastatellut oppilaat haluavat olla vuorovaikutuksessa valtakulttuurin edustajien kanssa, yrittävät sopeutua valtakulttuuriin ja pyrkivät vaalimaan myös lähtömaansa kulttuuria. Edellä mainitut asiat ovat oleellisia tekijöitä integraatiopyrkimyksessä ja monikulttuurisen identiteetin kehittämisessä.

Integraatioon viittaavan akkulturaatioasenteen lisäksi maahanmuuttajatyöt ovat joissain tilanteissa omaksuneet assimilaatiostrategian eli he haluavat samaistua valtakulttuurin kulttuuriin ja sen edustajiin, mutta samalla kyseisessä strategiassa lähtömaan kulttuurille ei anneta yhtä paljon painoarvoa. Oppilaat ovat kohdanneet Suomessa ollessaan väkivallalla uhkailua, syrjintää ja nimittelyä useaan otteeseen suomalaisten vertaisoppilaiden toimesta. Edellä luetellut asiat voidaan luokitella rasistiseksi koulukiusaamiseksi luvussa 2.3.2 tehdyn määritelmän pohjalta, sillä maahanmuuttajalapsia on kiusattu heidän kulttuurisen erilaisuutensa takia

ainakin psyykkisesti ja sosiaalisesti. Maahanmuuttajatyttöjen kokemusten mukaan kiusaamisen vuoksi he haluavat samaistua suomalaisiin.

Me haluamme olla samanlainen kuin suomalaiset. (Tyttö 3)

Sitaatti osoittaa maahanmuuttajatyttöjen pyrkimystä samaistua suomalaisiin ja on näin ollen esimerkki assimilaatioon luokiteltavasta akkulturaatioasenteesta. Halu samaistua suomalaisiin ilmenee lisäksi pukeutumistavan muutoksessa, sillä maahanmuuttajatyöt ovat lopettaneet oman kokemuksensa mukaan huivien käytön kiusaamisen vuoksi.

Sillon kun me tultiin tänne silloin alussa meilläkin oli niitä huiveja ja meitä kiusattiin. Jonkin ajan jälkeen vanhemmat sanoivat, että ei haittaa, teidän ei tarvii pitää (huiveja). (Tyttö 2)

Huivien käytön lopettaminen on esimerkki assimilaatioon luokiteltavasta akkulturaatioasenteesta, jossa yksilö pyrkii pukeutumisellaan samaistumaan valtakulttuurin ihmisiin ja samanaikaisesti piilottamaan lähtömaan kulttuuriin viittaavat tunnusmerkit pukeutumisestaan.

Integraatioon sekä assimilaatioon viittaavien akkulturaatioasenteiden lisäksi maahanmuuttajalasten kokemuksista on tunnistettavissa myös separaatioon luokiteltavia akkulturaatioasenteita. Maahanmuuttajalasten vastausten perusteella ystäväystyminen suomalaisten vertaisoppilaiden kanssa on joskus ollut haastavaa.

Meillä ei ole suomalaisia kavereita. (Tyttö 2)

Kahdella haastateltavista ei ole ollenkaan suomalaisia kavereita, vaikka he haluaisivat saada myös valtakulttuuria edustavia kavereita. He tuntevat olonsa eristäytyneeksi heidän puutteellisen kielitaitonsa ja erilaisuutensa vuoksi.

Jos ihminen puhuu niiden (suomalaisten) käännöksellä, niin ne aattelee, että me ei osata kieltä, niin ne aattelee, että jos vaikka puhuttas niille, niin ne ei ymmärrä mitään. (Tyttö 3)

Kyseinen lainaus osoittaa, että sosiaalinen eristäminen ja kiusaaminen johtuvat maahanmuuttajalasten kokemusten mukaan kulttuurillisesta erilaisuudesta. Kavereiden puutteen seurauksena tutkielmaan osallistuneet maahanmuuttajatyöt viettävät koulussa aikaa pääasiassa samasta lähtömaasta

kotoisin olevien oppilaiden kanssa ja eristäytyvät osittain valtakulttuuria edustavista oppilaista. Tämä on malliesimerkki separaatioasenteesta, sillä Berryn (2006) mukaan separaatioasenteessa yksilö eristäytyy valtakulttuurista ja vuorovaikutuksesta valtakulttuurin edustajien kanssa, mutta samanaikaisesti yksilö vaalii lähtömaansa kulttuuria ja vuorovaikutusta tapahtuu pääasiallisesti lähtömaan kulttuurin edustajien kanssa.

Oppilaiden kokemuksissa ei noussut esille varsinaisia marginalisaatioon viittaavia asenteita. Marginalisaatiossa yksilö ei ensinnäkään halua olla tekemisissä valtakulttuurin edustajien kanssa tai omaksua valtakulttuuria (Berry 2006). Samanaikaisesti lähtömaan kulttuurille tai lähtömaan kulttuurin edustajille ei anneta painoarvoa. Haastateltavat oppilaat ovat saaneet tukea kiusaamistapauksissa opettajilta sekä muilta maahanmuuttajaoppilailta, eikä näin ollen haastattelutilanteessa noussut esille merkkejä marginalisaatiosta. Kaikista kulttuurien kohtaamiseen liittyvistä kokemuksista ja eri tekijöiden toiminnasta huolimatta tutkielmaan osallistuneet maahanmuuttajatytöt haluavat yleisesti sopeutua suomalaiseen kouluun, saada suomalaisia kavereita ja vaalia myös lähtömaansa kulttuuria heidän kokemustensa perusteella.

4.2 Eri tekijöiden merkitys akkulturaatioasenteisiin ja akkulturaatioon maahanmuuttajatyttöjen kokemusten perusteella

Suomalaisten vertaisoppilaiden toiminta nousi vahvasti esille maahanmuuttajatyttöjen kokemuksissa. Kuten jo edellisestä maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteita käsittelevästä alaluvusta kävi ilmi, suomalaiset vertaisoppilaat ovat olleet läsnä haastateltujen akkulturaatioasenteita käsittelevissä kokemuksissa. Maahanmuuttajatyttöjen omien kokemusten mukaan he ovat kohdanneet syrjintää ja heidän on vaikea saada kavereita suomalaisista vertaisoppilaista kulttuurillisen erilaisuutensa vuoksi. Teemahaastatteluissa rasistiseen koulukiusaamiseen viittaavat kokemukset nousivat muutenkin selkeästi esille maahanmuuttajatyttöjen kertomuksissa. Syrjintä luokitellaan tämän tutkielman teoreettisen viitekehyksen mukaisesti segregatioon viittaavaksi toiminnaksi. Tässä tapauksessa

valtakulttuuria edustavien vertaisoppilaiden toiminnasta voidaan maahanmuuttajalasten kertomusten perusteella tunnistaa segregatioon viittaava akkulturaatioasenne, jolloin valtakulttuuria edustavat oppilaat syrjivät maahanmuuttajalapsia kulttuurillisen erilaisuuden vuoksi. Segregaation lisäksi valtakulttuuria edustavien vertaisoppilaiden toiminnasta on tunnistettavissa maahanmuuttajatyttöjen kokemusten pohjalta myös eksklusioon eli poissulkemiseen luokiteltavaa toimintaa, sillä haastateltavat ovat kohdanneet Suomessa syrjinnän lisäksi väkivallalla uhkailua ja nimittelyä useaan otteeseen.

Sitten yks tyttö ja poika aina talvella mentiin kotiin tai oltiin tulossa. Se heitti lumipalloja ja sitten kesällä sillä oli joku lasi kädessä ja öö sanoi:” et jos tuut lähemmäs niin tota mä isken tätä sun mahaan. (Tyttö 4)

Tämä lainaus kuvastaa fyysisellä väkivallalla uhkailua, jota tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajalapsen lapset ovat joutuneet kokemaan suomalaisten vertaisoppilaiden toimesta. Väkivallalla uhkailulla pyritään pelottelemaan ja sulkemaan maahanmuuttajalapsen pois valtakulttuurin edustajien kanssa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta.

Nyttenkin kolmos- ja nelosluokkalaiset sanovat meille että: ”menkää takaisin omaan maahanne ja emme halua, että ootte täällä! (Tyttö 2)

Lainaus on niin ikään osoitus eksklusioon eli poissulkemiseen viittaavasta toiminnasta. Edellisten lainausten lisäksi maahanmuuttajat ovat kokeneet myös nimittelyä koulussa. Syrjintä, väkivallalla uhkailu ja nimittely voidaan luokitella rassistiseksi kiusaamiseksi luvussa 2.3.2 tehdyn määrittelyn pohjalta, sillä maahanmuuttajalapsia on kiusattu heidän kulttuurisen erilaisuutensa takia. Rassistisessa kiusaamisessa maahanmuuttajalapsi asetetaan siis eriarvoiseen asemaan ja hänet pyritään eristämään tai poissulkemaan valtakulttuurin jäsenten ryhmästä. Kehotus lähteä takaisin omaan kotimaahan ja väkivallalla uhkailu ovat esimerkkejä eksklusioon tähtäävästä käyttäytymisestä valtakulttuurin edustajan toimesta, kun taas valtakulttuuria edustavien oppilaiden syrjintä liittyy segregatioon luokiteltavaan akkulturaatioasenteeseen. Valtakulttuurin segregatio tai eksklusio asenteessa vähemmistökulttuurin edustajat eivät ole täysin tervetulleita kanssakäymiseen valtakulttuurin edustajien kanssa.

Segregaatioon ja eksklusioon viittaava koulukiusaaminen on tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajatyttöjen kokemusten perusteella lisännyt heidän halua samaistua suomalaisiin vertaisoppilaisiin. Lisäksi haastateltujen maahanmuuttajalasten kokemusten perusteella kiusaaminen on osaltaan muokannut heidän käytöstään ja pukeutumistaan. Halu samaistua suomalaisiin oppilaisiin on konkretisoitunut pukeutumiskäytöksen muutoksena.

Sillon kun me tultiin tänne silloin alussa meilläkin oli niitä huiveja ja meitä kiusattiin. Jonkin ajan jälkeen vanhemmat sanoivat, että ei haittaa, teidän ei tarvii pitää (huiveja). (Tyttö 2)

Kyseinen jo kertaalleen esitetty lainaus kuvastaa akkulturaatioasenteen lisäksi eli akkulturaatiota. Huivien käytön lopettaminen liittyy haluun samaistua valtakulttuurin edustajiin pukeutumisen suhteen. Lisäksi huivien käytön lopettamiseen liittyy toive siitä, että kiusaaminen loppuu, kun pukeutuu samalla tavalla kuin valtakulttuuria edustavat oppilaat. Tätä maahanmuuttajalasten kokemuksissa esille nousutta akkulturaatioasenteen sekä akkulturaation välistä kokemusta voidaan pitää assimilaation malliesimerkkeinä, sillä oppilaat pyrkivät käyttäytymisellään ja pukeutumisellaan häivyttämään lähtömaan kulttuurin tunnuspiirteet ja pyrkivät sulautumaan valtakulttuuriin. Myös vanhemmat ovat tavallaan vaikuttaneet pukeutumiskäytöksen muutokseen sanomalla lapsille, ettei heidän tarvitse käyttää huiveja ja näin ollen ohjanneet maahanmuuttajalapsia assimilaatiostrategiaan. Kahdella haastatelluista on myös suomalaisia kavereita ja heidän mukaansa valtakulttuuria edustavat oppilaat ovat osaltaan auttaneet heitä sopeutumaan kouluun. Teemahaastattelussa maahanmuuttajatyttöjen kertomuksen painottuivat kuitenkin pääasiallisesti kiusaamiskokemuksiin, mutta on tärkeätä huomioida, että oppilailla on myös positiivista kanssakäymistä suomalaisten vertaisoppilaiden kanssa.

Suomalaisten vertaisoppilaiden lisäksi koulun toiminta ja opettajien käytös ovat olleet läsnä maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteissa sekä akkulturaatiossa. Koulu edustaa valtakulttuuria ja osa koulun toimista voidaan nähdä monikulttuurisuuteen tähtäävänä toimintana. Haastateltujen kokemuksissa koulunkäynninohjaajan vaikutus nousi vahvasti esille kulttuurien kohtaamista edistävänä toimintana. Koululla on käytössään

koulunkäynninohjaaja, joka omaa saman kulttuuritaustan ja puhuu samaa kieltä tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajalapsien kanssa. Koulunkäynninohjaaja on auttanut maahanmuuttajatyttöjä käytännön koulutyössä, mikä on osaltaan helpottanut opiskelua ja sopeutumista kouluun. Lisäksi lasten kokemusten mukaan koulunkäynninohjaaja on edesauttanut kulttuurien kohtaamista koulussa tuomalla heidän lähtömaansa kulttuuria esille koulun kaikille oppilaille ja henkilökunnalle. Koulunkäynninohjaaja on pukeutunut oman lähtömaansa kulttuurille ominaisiin vaatteisiin ja kertonut koulun oppilaille omasta kulttuuritaustastaan.

Ja sitten yhtenä päivänä koulunkäynninohjaajalla oli niitä hänen oman kulttuurin vaatteita päällä koulussa ja sitten hänellä oli meidän kulttuurin vaatteita mukana esittelemässä koulussa. (Tyttö 3)

Maahanmuuttajaoppilaiden näkemysten mukaan koulunkäynninohjaaja on onnistunut lisäämään tietoisuutta heidän lähtömaansa kulttuurista ja sen ansiosta valtakulttuuria edustavat oppilaat ovat alkaneet ymmärtämään maahanmuuttajalapsia paremmin.

No ehkä jos me tuodaan sitä meidän kulttuuria tänne kouluun ja puhutaan muille meidän kulttuurista ja uskonnosta niin sitten ehkä ne ymmärtävät sen. (Tyttö 3)

Koulunkäynninohjaajan lisäksi myös koulun opettajat ovat omalta osaltaan tuoneet maahanmuuttajalasten kulttuuria näkyväksi koulun arjessa. Selkeimpänä esimerkkinä voidaan nähdä se, että yhtenä päivänä kaikki koulun opettajat pukeutuivat huiveihin, koska huiveja käyttäviä oppilaita oli kiusattu huivien käytön vuoksi.

Nais- ja miesopettajat laittoivat myös niitä huiveja, koska suomalaiset kiusasivat. (Tyttö 2)

Koulunkäynninohjaajan toiminta koulun arjessa sekä opettajien huivien käyttö tuovat eri kulttuureita näkyvimmiksi koulussa ja voivat omalta osaltaan edistää kulttuurien välistä ymmärrystä. Kyseisistä esimerkeistä voidaan erottaa pyrkimys monikulttuurisen ilmapiirin luomisesta koulussa, kun asiaa tarkastellaan akkulturaatioasennemallin valtakulttuurin näkökulmasta. Lisäksi koulu tarjoaa oppilaille mahdollisuuden oman uskonnon opiskeluun, mikä on käytännön esimerkki mahdollisuudesta vaalia maahanmuuttajalasten lähtömaan kulttuuria.

Akkulturaatiolla tai akkulturaatioprosessilla tarkoitetaan tässä tutkielmassa Berryn ja Samin (2006) määritelmää mukaillen kulttuurien kohtaamisista seuraavia muutosprosesseja yksilössä, jolloin hänen arvonsa, asenteensa, käytöksensä, identiteettinsä tai jokin muu kulttuurin tunnuspiirre muuttuu. Kulttuurinmuutosprosessi ei tapahdu hetkessä ja maahanmuuttajalasten voi olla haastavaa tunnistaa ja sanallistaa näitä prosesseja, joten integraatioon viittaavia akkulturaatioprosesseja ei noussut maahanmuuttajalasten kokemuksissa kovin selkeästi esille. Maahanmuuttajalasten suomen kielitaidon kehittyminen on kuitenkin näkyvin esimerkki kielellisestä akkulturaatioprosessista. Koulu edustaa valtakulttuurin instituutiota ja oppilaat ovat omaksuneet uuden kielen kohdatessaan uuden kulttuurin. Tätä prosessia voidaan kutsua kielelliseksi integraatioksi, mikä on johtanut kaksikielisyyteen maahanmuuttajaoppilaisissa.

Koulun käytänteistä sekä sen opettajien käytöksestä voidaan nostaa esille myös sulauttamispyrkimykseen viittaavia asioita maahanmuuttajalasten kokemusten perusteella. Oppilaat saivat valmistavassa opetuksessa oman äidinkielen opetusta, mutta siirryttyään peruskouluun lähtömaan kielenopetus lakkasi. Haastateltavien oppilaiden mukaan lähtömaan kielenopetusta ei tulla tarjoamaan myöskään yläkoulussa. Tässä mielessä koulun käytänteet ovat sulauttavia, sillä oppilaille ei tarjota mahdollisuutta vaalia oman lähtömaan kulttuuria kielen muodossa, mikä viittaa akkulturaatioasennemallin valossa kielelliseen sulauttamispyrkimykseen. Tällöin koulussa opetetaan valtakulttuurin kieltä suomea, mutta lähtömaan kielelle ei anneta painoarvoa.

Ois hyvä esimerkiksi opetella lukemaan ja kirjoittamaan, sillä jos ne osaa lähtömaan kieltä niin olisi suomen kielen oppiminenkin helpompaa. (Tyttö 1)

Maahanmuuttajalasten vastausten perusteella he pyrkivät kielelliseen integraatioon ja halusivat saada lähtömaan kielenopetusta myös koulussa. Eli lähtömaan kielen opetuksen puutos ei ole johtanut assimiloivaan akkulturaatioasenteeseen maahanmuuttajaoppilaiden kokemusten perusteella. Heidän mielestään suomen kielenkin oppiminen olisi kuitenkin helpompaa, jos osaisi puhua lähtömaan kieltä sujuvasti.

Myös opettajien toiminnasta voidaan havaita sulauttamiseen pyrkivää käytöstä maahanmuuttajalasten vastausten perusteella. Opettajien käytös voi

vaikuttaa suuresti maahanmuuttajalasten akkulturaatioasenteisiin ja niiden kehittymiseen. Oppilaiden kokemusten mukaan aluksi he saivat erittäin paljon tukea ja apua koulunkäynnissä, mutta jonkin ajan kuluttua opettajat alkoivat käyttäytymään maahanmuuttajalasten kanssa, kuten suomalaisten oppilaiden kanssa.

Että alussa (opettaja) auttoi tosi paljon ja sitten jonkin ajan jälkeen hän sanoi, että minä sitten käyttäydy teidän kaa samalla tavalla kuin suomalaisten oppilaiden kaa ja katsotaan, miten se toimii. (Tyttö 3)

Kaikki neljä haastateltavaa samaistuivat edelliseen sitaattiin ja kaikki olivat samaa mieltä siitä, että käytäntö on ollut erittäin toimiva ja he ovat oppineet ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan opettajan toiminnan ansiosta. Samalla oppilaat ovat käyneet läpi akkulturaatioprosessin, jossa he pyrkivät muuttamaan käyttäytymistään sekä opiskeluaan opettajan toiveiden mukaiseksi, jolloin he pyrkivät opiskelemaan, kuten valtakulttuuriin kuuluvat oppilaat. Opettajan ohje viestii omalta osaltaan pyrkimyksestä sulautumiseen eli maahanmuuttajalapsia pyritään kohtelemaan samalla tavalla kuin valtakulttuuria edustavia oppilaita. Samalla opettajan ohje ohjaa oppilaita assimilaatioasenteeseen, koska heiltä odotetaan samanlaista käytöstä kuin tässä tapauksessa suomalaisilta oppilailta. Maahanmuuttajien mielestä opettajat eivät kiinnitä huomiota kulttuurien kohtaamiseen ja siihen, miten valtakulttuurin ja heidän lähtömaansa kulttuurin yhdistäminen olisi sujuvampaa.

Noo ei kai ne siitä (kulttuurien kohtaamisesta) välitä. Ne (opettajat) haluaa käyttäytyä kaikkien kaa samalla tavalla. (Tyttö 3)

Ainakaan oppilaiden kokemusten perusteella opettajat eivät ainakaan selkeästi pyri vahvistamaan maahanmuuttajalasten monikulttuurista identiteettiä eivätkä he ohjaa oppilaita integraatioasenteeseen. Edeltävässä lainauksessa toistuu jälleen maahanmuuttajalasten kokemus siitä, että opettajat toimivat kaikkien oppilaiden kanssa samalla tavalla kulttuuritaustasta riippumatta. Tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajatyttöjen kokemuksissa esille nousseet koulun käytänteet kielenopetuksen suhteen sekä opettajien käytös viittaavat akkulturaatioasennemallin sulauttamispyrkimykseen valtakulttuurin edustajien toimesta. Lisäksi oppilaille ei ole annettu heidän mielestään mahdollisuuksia tuoda omaa kulttuuriaan esiin koulun arjessa, vaikka heidän mielestään

valtakulttuurin edustajat voisivat oppia ymmärtämään heitä paremmin, jos he tuntisivat maahanmuuttajalasten kulttuuritaustaa hieman enemmän.

Koulun käytänteistä tai opettajien toiminnasta ei haastateltujen maahanmuuttajatyttöjen kokemusten perusteella noussut esille segregatioon eli eristämiseen tai eksklusioon eli poissulkemiseen viittaavia asioita. Näin ollen haastateltujen kokemukset koulun käytänteistä ja opettajien toiminnasta painottuvat monikulttuurisuuteen sekä sulauttamiseen viittaaviin akkulturaatioasenteisiin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia akkulturaatioasenteita on havaittavissa maahanmuuttajatyttöjen kokemuksista. Kysymykseen voidaan vastata, että maahanmuuttajatyttöjen kokemuksista nousi esille integraatioon, assimilaatioon sekä separaatioon viittaavia akkulturaatioasenteita. Oppilaiden omien sanojen mukaan halusivat yhdistää valtakulttuurin ja lähtömaan kulttuurin eli kokevat integraation mieluisimmaksi akkulturaatioasenteeksi, mutta joissain tilanteissa heidän kokemuksistaan on tunnistettavissa assimilaatio- tai separaatioasenteen viittaavia akkulturaatioasenteita. Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin, miten valtakulttuuria edustavat vertaisoppilaat, opettajat ja koulun käytänteet ovat olleet läsnä maahanmuuttajatyttöjen akkulturaatioasenteissa sekä akkulturaatiossa. Suomalaiset vertaisoppilaiden harjoittama kiusaaminen nousi esille maahanmuuttajalasten kokemuksissa. Kun suomalaisten vertaisoppilaiden toimintaa tarkasteltiin Berryn (2006) akkulturaatioasennemallin valtakulttuurin näkökulman avulla, heidän toiminnastaan voitiin havaita segregatioon ja eksklusioon luokiteltavia asenteita. Vertaisoppilaiden käytös on ollut läsnä myös maahanmuuttajatyttöjen konkreettisessa akkulturaatiossa haastateltujen lasten mukaan. Akkulturaatio eli kulttuurinmuutosprosessi näkyy siinä, että maahanmuuttajaoppilaat ovat ensinnäkin lopettaneet huivien käytön ja sen lisäksi he ovat pyrkineet muuttamaan käytöstään suomalaisen valtakulttuurin mukaiseksi sekä samalla pyyhkimään lähtömaan kulttuurin tunnusmerkit käyttäytymisestään. Opettajat ja koulu ovat niin ikään olleet läsnä haastateltujen maahanmuuttajalasten kokemuksissa. Toisessa tutkimuskysymyksessä myös koulun sekä opettajien tarkasteltiin akkulturaatioasennemallin nelikentän avulla. Maahanmuuttajatyttöjen vastausten perusteella koulun käytänteistä sekä

opettajien toiminnasta löytyy monikulttuurisuuteen sekä sulauttamiseen luokiteltavia asioita.

Neljän maahanmuuttajatyttöjen kokemusten perusteella voidaan tehdä tämän tutkielman puitteissa johtopäätös vertaisoppilaiden läsnäolosta maahanmuuttajalasten akkulturaatioasenteiden kehityksessä ja akkulturaatioprosesseissa. Tässä vaiheessa on olennaista huomioida, että tästä johtopäätöksestä ei voida tehdä laajoja yleistyksiä. Maahanmuuttajatyttöjen vastauksissa esille nousut suomalaisten vertaisoppilaiden rasistinen koulukiusaaminen voidaan luokitella akkulturaatioasennemallin perusteella segregatioon tai eksklusioon. Kiusaaminen on ohjannut maahanmuuttajalapsia assimilaatiostrategiaan, joka on lopulta johtanut maahanmuuttajatyttöjen kokemuksen perusteella konkreettiseen assimilaatioon viittaavaan akkulturaatioon. Haastateltujen tyttöjen kulttuurinmuutosprosessi eli akkulturaatio ilmenee selkeimmin huivin käytön lopettamisena sekä haluna samaistua suomalaisiin vertaisoppilaisiin. Samassa kehityskulussa maahanmuuttajalapset ovat pyrkineet hävittämään lähtömaan kulttuuriin viittaavat tunnusmerkit. Aly (2009) korostaa, että huivien käyttö on moniulotteinen ilmiö ja huivin käyttöön tai käyttämättömyyteen on useita erilaisia syitä. Huivien käyttö voi olla vapaaehtoista, pakollista tai jopa lain sanelemaa (Aly 2009). Tämän tutkielman maahanmuuttajatyöt käyttivät huiveja saapuessaan Suomeen, mutta heidän kokemustensa perusteella he joutuivat jatkuvien kiusaamistapausten johdosta lopettamaan huivien käytön. Kiusaamisen tulisi olla kiellettyä koulussa ja oppilailla tulisi olla vapaus valita käyttävätkö he huivia vai eivät. Ainakaan vertaisoppilaiden harjoittama kiusaaminen ei pitäisi olla pääsyyinä huivien käytön lopettamisessa.

Lisäksi on kuitenkin huomioitava, että maahanmuuttajalasten vastauksissa oli mainintoja myös positiivisesta kanssakäymisestä vertaisoppilaiden kanssa, mutta nämä vuorovaikutuskokemukset suomalaisten vertaisoppilaiden kanssa eivät ole johtaneet suoranaiseen integraatiopyrkimykseen maahanmuuttajalapsissa heidän vastaustensa perusteella. Pääasiallisesti vastaukset painottuivat assimilaatioon sekä negatiivisiin kokemuksiin valtakulttuuria edustavien oppilaiden kanssa. Assimilaatioasenteiden lisäksi vastauksista nousi esille myös separaatioon eli eristäytymiseen liittyviä asenteita. Separaatioasenteen seurauksena maahanmuuttajalapset viettävät

koulussa aikaa oppilaiden kanssa, jotka ovat kotoisin samasta lähtömaasta, eivätkä näin ollen vietä aikaa valtakulttuuria edusta

Jos valtakulttuurin edustajien eli tässä yhteydessä suomalaisten vertaisoppilaiden läsnäoloa maahanmuuttajalasten kokemuksissa tarkastellaan Berryn (2006) akkulturaatioasennemallin valossa, voidaan huomata, että vertaisoppilaiden kiusaaminen näyttöytyy maahanmuuttajalasten kokemuksissa mielenkiintoisella tavalla. Akkulturaatioasennemallin nelikentän mukaan, valtakulttuurin akkulturaatioasenteiden sekä vähemmistökulttuurin akkulturaatioasenteiden tulisi olla rinnasteisia toisiinsa (Berry 2006; ks. Kuvio 1. & Kuvio 2.). Tällöin valtakulttuurin monikulttuurisuusasenteen tulisi johtaa vähemmistökulttuurin edustajissa integraatioon ja vastaavasti valtakulttuurin sulauttamisstrategian tulisi johtaa assimilaatioasenteeseen (Berry 2006). Kuitenkin tässä tapaustutkimuksessa valtakulttuuria edustavien oppilaiden rasismista huolimatta maahanmuuttajaoppilaat haluavat samaistua pukeutumisellaan ja käyttäytymisellään suomalaisiin, mikä voidaan nähdä pyrkimyksenä assimilaatioon. Vaikka maahanmuuttajalasten käytös voidaan nähdä hieman ristiriitaisena akkulturaatioasennemallin valossa, aikaisemmat tutkimukset ovat antaneet samansuuntaisia tuloksia rasismien ja kiusaamisen vaikutuksista vähemmistökulttuurin edustajiin. Liebkind ja Jasinskaja-Lahti (2006) ovat tutkineet syrjintäkokemusten sekä rasismien vaikutusta maahanmuuttajiin. Heidän mukaansa maahanmuuttajien kohtaama rasismi voi johtaa yleisimmin joko assimilaatioasenteeseen tai separaatioasenteeseen. Liebkind ja Jasinskaja-Lahti (2006) tarkentavat separaatioasennetta painottamalla, että joskus rasismia kohdatessaan vähemmistöjen edustajat saattavat hakevat tukea saman kulttuuritaustan omaavilta ihmisiltä ja eristäytyvät samalla valtakulttuurista. Kandidaatintutkielman aineistossa on havaittavissa kumpaankin asenteeseen viittaavaa käytöstä. Vaikka maahanmuuttajalapsen haluaisivat integroitua ja omaksua monikulttuurisen identiteetin, he ovat rasisen toiminnan johdosta valinneet assimilaatiostrategian, koska olettavat sen olevan heille toimivin tapa toimia koulussa. Muutto uuteen maahan ja akkulturaatio vaativat sopeutumiskykyä sekä mukautuvuutta maahanmuuttajalapsilta (Talib ym. 2004, 47). Kohdatessaan ennakkoluuloja tai kiusaamista on luonnollista, että yksilö voi turvautua puolustusmekanismiin selviytyäkseen erilaisista tilanteista (Breakwell

2015). Eristäytyminen, poistuminen, mukautuminen ja alistuminen ovat esimerkkejä puolustusmekanismeista (Breakwell 2015). Maahanmuuttajalasten kokemuksissa esille nousseessa assimilaatiostrategiassa lapset siis tavallaan mukautuvat ja alistuvat valtakulttuuria edustavien oppilaiden kiusaamiselle. Kyseistä strategiaa voidaan siis pitää puolustusmekanismina, sillä oppilaat joutuvat muuttamaan käytöstään tai pukeutumistaan vastoin tahtoaan. Myöskään separaatio ei ole maahanmuuttajalasten mielestä toivottu akkulturaatioasenne, mutta silti kahden haastateltavan vastauksista on havaittavissa separaatioon luokiteltavaa käytöstä. Separaatioasenteessa on havaittavissa eristäytymiseen tai jopa poistumiseen perustuva puolustusmekanismi. Suomalaisten kavereiden puuttumisen vuoksi he viettävät aikaa koulussa saman kulttuuritaustan omaavien oppilaiden kanssa ja samalla eristäytyvät valtakulttuuria edustavista oppilaista.

Kuten tutkimustuloksista kävi ilmi, opettajien ja koulun käytänteet sisältävät akkulturaatioasennemallin nelikentän jaottelun perusteella monikulttuurisuuteen sekä sulauttamiseen viittavia piirteitä. Maahanmuuttajalasten vastausten perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että opettajien käytös ja koulujen toiminta ovat ohjanneet heitä assimilaatioasenteeseen, mikä on osaltaan ollut läsnä akkulturaatioprosessissa. Samin ja Berryn (2006) määritelmän mukaisesti akkulturaatiolla tarkoitetaan muutoksia yksilön arvoissa, käytöksessä, kielessä, tunteissa, asenteissa tai identiteetissä, jotka ovat seurausta kulttuurien välisestä kanssakäymisestä. Opettajien käytös on ollut mukana maahanmuuttajalasten akkulturaatiossa, sillä he ovat muuttaneet asenteitaan ja käytöstään opettajan haluamalla tavalla. Lisäksi oppilaat ovat oppineet uuden kielen, mikä on myös esimerkki akkulturaatiosta. Tässä akkulturaatiokehityksessä maahanmuuttajalasten kieli, käyttäytyminen ja asenteet ovat muuttuneet valtakulttuurin mukaisiksi. Koulun ja opettajien toiminta ei siis yleisellä tasolla näyttäydy maahanmuuttajaoppilaille monikulttuurisuuteen pyrkivänä tai integraatioon kannustavana. On kuitenkin muistettava, että opettajien huivien käyttö yhden koulupäivän ajan sekä koulunkäynninohjaajan toiminta ovat sisältäneet myös monikulttuurisuuteen viittaavia toimia.

Opettajien ja koulun toiminnasta nousee esille kaksi pohdinnan arvoista kysymystä. Ensinnäkin voidaan pohtia sitä, että pitäisikö koulun ja opettajien toimista ilmetä selkeästi se mihin akkulturaatioasenteeseen he ohjaavat

maahanmuuttajalapsia ja toiseksi mikä on tavoittelemisen arvoinen akkulturaatioasenne. Vaikka haastateltavien mielestä opettajia ei kiinnosta, miten kulttuurien kohtaamista tai monikulttuurisen identiteetin muodostusta voitaisiin edistää, se ei vielä tarkoita sitä, etteikö koulu tekisi asioita näiden asioiden eteen. Koulun toiminnan tasolla monikulttuurisuuspyrkimys näyttäytyy konkreettisimmin maahanmuuttajalasten oman uskonnon opetuksena, koulunkäynninohjaajan monikulttuurisuutta korostavassa käytöksessä ja opettajien huivien käytöstä. Sulauttamispyrkimys ilmenee sen sijaan lähtömaan kielenopetuksen puuttumisena, opettajien kehotuksena käyttäytyä kuin suomalaiset oppilaat ja siinä, ettei oppilailla ole mahdollisuutta tuoda omaa kulttuuriaan esille koulun arjessa. Talib (2002) korostaakin koko koulun toimintakulttuurin vaikutusta monikulttuurisen ilmapiirin luomisessa ja sitä, että kouluilla tulisi olla selkeät toimintamallit maahanmuuttajalasten koulusopeutumiseen ja selkeä visio siitä, miten kulttuurien kohtaamisen tulisi tapahtua kouluissa. Tutkimustuloksissa esille nousseet akkulturaatioprosessit osoittavat, että maahanmuuttajalapset reagoivat herkästi eri tekijöiden käyttäytymiseen ja voivat muuttaa käyttäytymistään, asenteitaan tai pukeutumistaan, koska kokevat sen olevan haluttua toimintaa. Tässä mielessä varsinkin koulun käytänteiden ja opettajien toiminnan tulisi ohjata yhteisesti sovittuun akkulturaatioasenteeseen ja toivottuun akkulturaatioon. Lisäksi koulun ja opettajien tulisi puuttua kiusaamiseen tiukasti, jotta maahanmuuttajalapset voivat sopeutua kouluun paremmin. Kuten akkulturaatioasenteita käsittelevässä luvussa 2.3 Berry (2006) ja muut tutkijat korostivat, integraatiopyrkimys on havaittu toimivimmaksi akkulturaatioasenteeksi maahanmuuttajalapsille. Lisäksi opetussuunnitelma korostaa integraatiopyrkimystä ja monikulttuurisuuteen pyrkivää ajattelutapaa valtakulttuurin edustajien osalta. Näin ollen koulujen tulisi käytänteissään ja opettajien toiminnassaan kiinnittää huomiota monikulttuurisuuden vaalimiseen ja maahanmuuttajalasten integraation edistämiseen. Tällä hetkellä voidaan tehdä kuitenkin johtopäätös, että koulu ei tämän tutkielman haastateltavien näkökulmasta näyttäydä selkeästi monikulttuurisuuteen ja integraatioon kannustavana ympäristönä. Suomessa opettajat ovat yleisesti suhtautuneet myönteisesti maahanmuuttajataustaisiin oppilaisiin, mutta osa opettajista kokee maahanmuuttajaoppilaista koituvan lisää töitä (Virta ym. 2011, 160). Ei ole todellakaan yksiselitteistä, että integraatio olisi

paras mahdollinen akkulturaatioasenne kaikkien opettajien mielestä ja eri maissa akkulturaatioasenteita voidaan lähestyä eri tulokulmista. Sveitsissä haastateltiin 180:tä viidennen vuosiluokan opettajaa ja suurin osa heistä piti separaatiota tai assimilaatiota parhaana mahdollisena akkulturaatiostrategiana maahanmuuttajalapsille, kun taas integraatiota piti parhaana vaihtoehtona 36% vastanneista opettajista (Makarova ja Herzog 2013). Opettajan pitää pohtia omaa arvopohjaansa ja näkemystään liittyen akkulturaatioasenteisiin sekä akkulturaatioon. Toimiessaan monikulttuurisessa kouluympäristössä opettajan tulisi tiedostaa omat asenteensa monikulttuurisuuteen liittyen ja pyrkiä toimimaan tasa-arvoisesti monikulttuurisuutta kunnioittaen (Virta ym. 2011, 161). Jos opettajan mielestä assimilaatiostrategia on paras mahdollinen akkulturaatiostrategia hän voi toimia sen mukaisesti, mutta samalla hän toimii Suomessa opetussuunnitelman linjausten vastaisesti ja vastoin yleistä asiantuntijoiden näkemystä siitä, että integraatiostrategia olisi suotuisin vaihtoehto kouluun sopeutumiseen maahanmuuttajalapsille. Näin ollen tämän hetkisen tiedon varassa opettajien ja koulujen tulisi kuitenkin pyrkiä korostamaan monikulttuurista ilmapiiriä ja mahdollistaa maahanmuuttajalasten integroituminen Suomeen.

Kunnan hankeryhmä onkin päätettävä minkälaiseen akkulturaatioasenteeseen he haluavat ohjata ja kannustaa kunnan kouluissa opiskelevia maahanmuuttajaoppilaita. Tämän tapaustutkimuksen valossa oppilaiden vastauksista voidaan tulkita, että sulauttamispyrkimys nousee monikulttuurisuuspyrkimystä vahvemmin esiin heidän tulkinnoissaan suomalaisten vertaisoppilaiden ja opettajien käyttäytymisestä sekä koulun yleisistä käytännöistä. Jos kyseisen koulun tehtävänä ja tarkoituksena on sulauttaa ja assimiloida maahanmuuttajalapset kouluun, vastaukset voidaan nähdä hyvänä asiana. Toisaalta jos kunnan kouluissa koulun tarkoituksena on kannustaa monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajalasten integraatioon, on perusteltua miettiä, miten monikulttuurisempaan ilmapiiriin voitaisiin päästä kunnan kaikissa kouluissa. Integraatiopyrkimyksen tulisi ilmetä tässä tapauksessa selkeämmin maahanmuuttajaoppilaille, sillä nyt he eivät tiedä kovin selkeästi, miten kahden kulttuurin kohtaamispaikassa tulisi toimia.

Lopuksi on mielenkiintoista pohtia, miksi maahanmuuttajalapset kokevat integraatioasenteen parhaaksi mahdolliseksi akkulturaatioasenteeksi.

Edellisistä luvuista voi huomata, että suomalaiset vertaisoppilaat, opettajat ja koulu ovat olleet eri tavoin läsnä maahanmuuttajalasten akkulturaatioasenteissa sekä akkulturaatioprosesseissa. Oppilaat ovat käytännössä päivittäin tekemisissä kahden eri kulttuurin kanssa kotona ja koulussa, joten kulttuurien kohtaaminen on läsnä heidän jokapäiväisessä elämässään. Tässä mielessä integraatio voidaan nähdä luontevana lähestymistapana maahanmuuttajalapsille, sillä he ovat omaksuneet lähtömaansa kulttuurin asuessaan siellä ja vaalivat sitä kotona. Samanaikaisesti koulussa he ovat tekemisissä uuden kulttuurin kanssa ja oppivat siihen liittyviä asioita. Integraatio ilmenee luontevasti myös kielen kautta, sillä he käyttävät lähtömaan kieltä sekä suomea päivittäin. Tässä tutkielmassa akkulturaatio ja akkulturaatioasenteet nähdään prosessinomaisina ja muuttuvina asioina. Sen vuoksi voidaankin pohtia mihin suuntaan oppilaiden akkulturaatioasenteet kehittyvät tulevaisuudessa, jos kiusaaminen jatkuu eikä kouluympäristö kannusta oppilaita selkeästi monikulttuurisuuteen. Tällä hetkellä oppilaat pyrkivät integraatioon ja uskovat sen olevan mahdollista, vaikka kaikki tekijät eivät ohjaakaan heitä integroitumaan. Koulu ei ainakaan oppilaiden silmissä ohjaa heitä selvään integraatioon ja lisäksi jotkin koulun sekä opettajien toimista viittaavat pikemminkin assimilaatioon. On yleistä, että yksilön muutettua uuteen maahan uusi valtakulttuuri kiinnostaa suuresti ja yksilö haluaa sopeutua siihen, mutta suhtautuminen valtakulttuuriin voi muuttua merkittävästi maassaoloajan pitkeytyessä (Sue & Sue 1990, Talib 2004, 46–47). Myös Suárez-Orozco (2004, 188) korostaa, että tapa sopeutua kulttuureihin voi muuttua ajan myötä ja vaikka aluksi yksilö pyrkii assimiloitumaan uuteen valtakulttuuriin se ei tarkoita sitä, että hänen pyrkimyksensä ei voi vaihtua esimerkiksi integraatioon. Lisäksi jos rasistiset kokemukset jatkuvat pitkään, eikä integraatiopyrkimystä tueta koulun ja opettajien puolesta voi olla, että maahanmuuttajalasten usko integraatioon loppuu ja he joutuvat valitsemaan vaihtoehdoisen strategian, joka voi olla assimilaatio tai separaatio. Kuten tämänkin tutkielman tutkimustuloksista huomasimme, rasistinen koulukiusaaminen on johtanut konkreettiseen akkulturaatioon huivien käytön lopettamisena ja haluna samaistua suomalaisiin oppilaisiin. Tämä esimerkki assimilaatiosta osoittaa, ettei pelkkä halu integroitua johda välttämättä integraatioon, jos ympäröivät ihmiset sekä yhteiskunta eivät kannusta tai anna mahdollisuutta integroitua. Sama pätee opettajan toimintaan.

Jos opettaja toivoo ja viestii selkeästi, että maahanmuuttajaoppilas käyttäytyy samalla tavalla kuin suomalainen oppilas, on tällöin maahanmuuttajaoppilaan mukauduttava opettajan toiveisiin ja käyttäytyttävä kuin suomalaiset opiskelijat. Näiden asioiden vuoksi koulujen tulisi tehdä ennaltaehkäisevää työtä rasisen kiusaamisen kitkemiseksi ja luoda koulusta monikulttuurinen ympäristö opettajien ja muun henkilökunnan toimesta, jotta maahanmuuttajalapsen voivat luontevasti integroitua kouluihin.

Akkulturaatioasenteet ja akkulturaatio tarjoavat useita mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle. Olisi mielenkiintoista selvittää vielä yksityiskohtaisemmin, miten maahanmuuttajalapsen akkulturaatioasenne muodostuu. Vaikka maahanmuuttajalapsilta sai arvokasta tietoa asiasta, voisi asiaa tutkia hieman vanhempien maahanmuuttajien kokemusten kautta, jotka ovat muuttaneet Suomeen kesken koulupolun ja osaavat jäsenellä kulttuurien kohtaamiseen liittyviä asioita vielä paremmin. Vanhemmilla haastateltavilla voisi olla vielä enemmän tarttumapintaa ja näkökulmia siihen, miten eri tekijät ovat vaikuttaneet akkulturaatioon ja akkulturaatioasenteisiin. Samalla voitaisiin tutkia sitä, miten akkulturaatioasenne kehittyy ajan myötä ja miten eri tekijät ovat vaikuttaneet tähän kehitykseen. Lisäksi heidän kokemustensa perusteella olisi mielenkiintoista tietää, mitkä asiat jälkikäteen ajateltuna ovat vaikuttaneet eniten suotuisaan kulttuurien kohtaamiseen. Opettajien akkulturaatioasenteita on tutkittu jonkin verran, mutta olisi mielenkiintoista pohtia, miten luokanopettajaopiskelijat suhtautuvat kulttuurien kohtaamiseen. Haluavatko tulevaisuuden opettajat edistää integraatiota vai koetaanko esimerkiksi assimilaatio parhaaksi mahdolliseksi strategiaksi?

Kuten tutkielman eettisyyttä käsittelevässä luvussa korostettiin, tässä tutkielmassa on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja pyritty huolehtimaan tutkielman eettisyydestä. Täsmälleen kandidaatintutkielman kaltaista tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty, joten tässä mielessä tämän tutkielman luotettavuuden arviointi on haastavaa. Kandidaatintutkielman tulokset ovat kuitenkin linjassa aikaisempien akkulturaatiotutkimusten kanssa ja johtopäätöksistä löytyi samankaltaisuuksia muiden akkulturaatiota käsittelevien tutkimusten kanssa. On oleellista muistuttaa, että tutkielmassa käsitellään nimenomaan neljän haastatellun maahanmuuttajatyön kokemuksia. Laadullisen tutkimuksen yleisenä tarkoituksena ei ole tehdä selkeitä yleistyksiä

tutkimusaiheesta eikä näin ollen neljän maahanmuuttajalapsen kokemuksista ei tämän tutkielman avulla pystytä tekemään laajoja yleistyksiä akkulturaatioasenteista tai akkulturaatiosta. Tässä mielessä olisikin mielenkiintoista tehdä vastaavalla tutkimusasetelmalla tehty tutkimus laajemmalla otannalla.

Hirsjärvi ym. (2015, 232–233) korostavat, että tutkimuksen jokaisen vaiheen yksityiskohtainen kuvaaminen lisää tutkielman luotettavuutta ja näin ollen aineiston hankinnan tarkka kuvaaminen on ensiarvoisen tärkeää. Aineiston hankinta on pyritty tässä tutkielmassa selostamaan lukijalle mahdollisimman tarkasti auki, mutta samalla on pyritty huolehtimaan haastateltujen maahanmuuttajatyttöjen anonymiteetista. Haastattelutilanteessa maahanmuuttajalapsille pyrittiin antamaan mahdollisimman avoin tilaisuus kertoa heidän kokemuksistaan turvallisesti ilman johdattelua. Voidaan kuitenkin pohtia sitä, miten tulkki vaikutti aineiston muodostumiseen. Vaikka haastattelija, tulkki ja haastateltavat eivät tunteneet toisiaan ennen haastattelua, kaikkien välille muodostui luonnollinen sanallinen ja sanaton keskusteluyhteys. Haastateltavat vastasivat osaan kysymyksistä suomeksi ja halutessaan kertoa asioista perinpohjaisemmin, he puhuivat yleensä lähtömaansa kielellä. Tulkin käännettyä heidän vastauksensa maahanmuuttajatyöt vahvistivat käännöksen nyökyttelemällä tai lisäsivät asioita tulkkaukseen. Näin ollen vaikutti siltä, että tulkin käännökset vastasivat pääasiallisesti maahanmuuttajatyttöjen vastauksia. Jotkut haastattelun teemoista olivat kuitenkin hieman vaikeita puutteellisen kielitaidon vuoksi, mutta pääasiallisesti haastattelijan, tulkin ja haastateltavien välillä oli toimiva keskinäinen ymmärrys asioista. Virhetulkintojen välttämiseksi haastattelija pyrki vahvistamaan ja selkeyttämään joitakin maahanmuuttajatyttöjen vastauksia lisäkysymysten avulla, jotta haastattelija sai varmuuden siitä, mitä haastateltavat tarkoittivat vastauksillaan. Haastattelun alussa kommunikointi haastattelijan, haastateltavien ja tulkin välillä oli hieman kankeaa, mutta loppua kohti teemahaastattelun ilmapiiri muuttui avoimemmaksi ja vapautuneemmaksi.

Perinteiset reliabeliuuden eli toistettavuuden ja validiteetin eli pätevyys käsitteet eivät ole päteviä luotettavuuden mittareita ainutlaatuisissa tapaustutkimuksissa. Validiuden käsitteellä voidaan kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa tarkastella sitä, ovatko kuvaukset, selitykset ja tulkinat

ristiriidattomia. Aineiston hankinnan kuvaamisen lisäksi myös aineiston analyysin systemaattinen kuvaaminen lisää tutkielman luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2015, 232–233.) Tämän tutkielman analyysissä on käytetty deduktiivista sisällönanalyysiä ja teemoittelun kategoriat on muodostettu aikaisemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Tämä lisää osaltaan tutkielman luotettavuutta, sillä kategoriat perustuvat ennalta tutkittuun tietoon ja luokitteluun. On luonnollista, että tutkijan omat näkökulmat ohjaavat aineiston analyysia ja sen vuoksi onkin oleellista perustella mihin analyysi ja erilaiset tulkinnat perustuvat (Hirsjärvi ym. 2015). Tämän tutkielman analyysit ja tulkinnat perustuvat lähtökohtaisesti aikaisempaan akkulturaatiotutkimukseen. Toisaalta tutkijan oma tulokulma akkulturaatioon ja akkulturaatioasenteisiin on vaikuttanut teemahaastatteluun ja aineiston analyysiin. Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella maahanmuuttajien integraatiopyrkimys on toimivin akkulturaatioasenne vähemmistökulttuurin näkökulmasta ja valtakulttuurien edustajien tulisi kannustaa monikulttuurisuuteen (Berry 2006). Myös tutkielman tekijän mielestä integraatio ja monikulttuurisuus ovat tavoittelemisen arvoisia asioita, joten olisi mielenkiintoista pohtia, olisiko toisenlainen tulokulma muuttanut tutkielman teoreettista viitekehystä, teemahaastattelun kulkua ja aineiston analyysia. Vaikka tutkija on pyrkinyt objektiivisuuteen, tiedostamattomalla tasolla saattaa olla mahdollista, että tutkijan oma perspektiivi ja kysymysten asettelu on ohjannut maahanmuuttajatyttöjen vastauksia sekä lopullista aineiston tulkintaa. Teemahaastattelussa pyrittiin kuitenkin keräämään maahanmuuttajalapsilta näkemyksiä liittyen kaikkiin mahdollisiin akkulturaatioasenteisiin sekä muihin akkulturaatioon liittyviin asioihin, jotta asioista pystyttäisiin muodostamaan mahdollisimman syvällinen ja luotettava ymmärrys.

6 LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet -ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Vaasa: Kirjapaino Fram, 5–14.

Aly, A. 2009. Media Hegemony, Activism and Identity: Muslim Women Representing Muslim Women. Teoksessa T. Dreher & C. Ho (toim.) Beyond the Hijab Debates: New Conversation on Gender, Race and Religion. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 18–30.

Berry, J. W. 2006. Contexts of acculturation. Teoksessa D. L. Sam & J. W. Berry (toim.) The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. Cambridge: Cambridge University Press, 27–42.

Breakwell, G.M. 2015. Coping with Threatened Identities. London: Taylor & Francis Group.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3569628>. (Luettu 17.6.2019.)

Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. Journal of Advanced Nursing 62 (6), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>. (Luettu 15.10.2019.)

- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–51.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, Ehkäise. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Hilario, C. T., Vo, D. X., Johnson, J. L. & Saewyc, E. M. 2014 Acculturation, gender and mental health of southeast Asian immigrant youth in Canada, *Journal of Immigrant and Minority Health* 16 (6), 1121–1129. <https://link-springer-com.libproxy.tuni.fi/article/10.1007%2Fs10903-014-9978-x>.
(Luettu 17.6.2019.)
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.
- Häikiö, L. & Niemenmaa, V. 2007. Valinnan paikat. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 41–56.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Maahanmuuttajat Suomessa. Teoksessa I. Jasinskaja-Lahti, K. Liebkind & T. Vesala. Rasismi ja syrjintä Suomessa: Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Tammer-Paino Oy, 16–40.
- Kalat, J.W. 2014. Diversity: Gender, Culture and Family. Teoksessa J.W. Kalat (toim.) *Introduction to Psychology*. CA: Wadsworth, Cengage Learning, 173–181.
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

- Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajien vaihtoehdot kulttuurien kohdatessa. Teoksessa K. Liebkind. Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Hakapaino Oy, 21–49.
- Liebkind, K. 2006. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi: Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 13–27.
- Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. 2006. Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi: Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 112–123.
- Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I. & Haaramo, J. 2006. Maahanmuuttajanuorten sopeutuminen kouluun. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi: Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 138–148.
- Makarova, E. & Herzog, W. 2013. Teachers' Acculturation Attitudes and their Classroom Management: an empirical study among fifth-grade primary school teachers in Switzerland. *European Educational Research Journal* 12 (2), 256–269. <https://journals-sagepub-com.libproxy.tuni.fi/doi/pdf/10.2304/eerj.2013.12.2.256>. (Luettu 1.8.2019.)
- Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: Bookwell Oy.
- Pellegrini, L. 2010. Young children's perspectives on immigration within the Italian school context: an analysis of the identification level of integration. *European Journal of Teacher Education* 33 (2), 113–125. <http://web.a.ebscohost.com.libproxy.tuni.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=1cf1e27c-f350-4e6a-856c-b83858a6630b%40sessionmgr4006>. (Luettu 10.6.2019.)

Opetushallitus. 2018. Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäkatsomustiedon sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ohje-uskonnon-ja-elamankatsomustiedon-opetuksen-jarjestamisesta>. (Luettu 3.8.2019.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Määräykset ja ohjeet. Opetushallitus. Helsinki. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. (Luettu 10.6.2019.)

Prout, A. & James, A. 1997. A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. Teoksessa A. James & A. Prout (toim.) Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood. London: Falmer Press, 7–33.

Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. 2017. Lasten haastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 312–335.

Rinne, R. & Tuittu, A. 2011. Peruskoulu maahanmuuttaja- ja suomalaisvanhempien silmin. Teoksessa K. Klemelä, A. Tuittu, A. Virta & R. Rinne (toim.) Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turku: Painsalama Oy, 97–144.

Sam, D. L. 2006. Acculturation: conceptual background and core components. Teoksessa D. L. Sam & J. W. Berry (toim.) The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. Cambridge: Cambridge University Press, 11–26.

Sam, D. L. & Berry, J. W. 2006. The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. Cambridge: Cambridge University Press.

- Sam, D. L. & Berry, J. W. 2009. Adaption of young immigrants. The double jeopardy of acculturation. Teoksessa I. Jasinskaja-Lahti & T. A. Mähönen (toim.) Identities, Intergroup Relations and Acculturation – The Cornerstones of Intercultural Encounters. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 191–205.
- Suárez-Orozco, C. 2014. Formulating Identity in a Globalized World. Teoksessa M. M. Suárez-Orozco & D. B. Qin-Hilliard (toim.) Globalization: Culture and Education in the new Millenium. California: University of California Press, Ltd., 173–202.
- Sue, D. W. & Sue, D. 1999. Couseling the Culturally Different. Theory and Practice. Chicester: John Wiley & Sons
- Talib, M. 2002. Monikulttuurinen koulu: Haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Talib, M. Löfström, J. & Meri, M. 2004. Kulttuuri ja koulu. Avaimia Opettajille. Helsinki: Werner Söderström Oy.
- Talib, M. & Lipponen, P. 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Tilastokeskus. 2018a. Nettomaahanmuutto edellisvuotta pienempää vuonna 2017. https://www.stat.fi/til/muuti/2017/muuti_2017_2018-10-30_tie_001_fi.html. (Luettu 10.6.2019.)
- Tilastokeskus. 2018b. Maahanmuuttajat väestössä. https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat_vaestossa.html#tab1485503695201_1. (Luettu 10.6.2019.)
- Triandis, H. C. 2000. Cultural Syndromes and Subjective Well-being. Teoksessa E. Diener & E. M. Suh (toim.) Culture and Subjective well-being. Massachusetts: The MIT Press, 13–36.

Tuittu, A., Klemelä, K., Rinne, R. & Räsänen, M. 2011. Tutkimuskohteena maahanmuuttajien koulutus. Teoksessa K. Klemelä, A. Tuittu, A. Virta & R. Rinne (toim.) Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turku: Painosalama Oy, 9–34.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Van Ausdale, D. & Feagin, J. R. 2001. What and How Children Learn about Racial and Ethnic Matters. Teoksessa D. Van Ausdale & J. R. Feagin (toim.) The First R: How Children Learn Race and Racism. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 175–196.

Virta, A., Räsänen, M. & Tuittu, A. 2011. Opettaja keskellä monikulttuurisuutta. Teoksessa K. Klemelä, A. Tuittu, A. Virta & R. Rinne (toim.) Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turku: Painosalama Oy, 159–234.

Väestöliitto. 2019. Maahanmuuttajat.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/. (Luettu 10.6.2019.)

Haastattelurunko

1. Tutustuminen ja taustat

- tutkijan esittely, tutkimuksen sekä haastattelun tarkoitus
- lämmittelykysymykset (kesäloma, yläasteelle siirtyminen ja viimeiset kouluviikot alakoulussa)
- Taustatietoja: milloin oppilaat ovat muuttaneet Suomeen, aloittivat koulunkäynnin, oppivat kirjoittamaan ja millaista koulunkäynti lähtömaassa?)
- Kielitaito (kummalla kielellä on luontevampaa puhua ja miltä suomen opiskelu tuntuu)

2. Suomalainen koulu

- lähtömaan koulun ja suomalaisen koulun erot
- viihtyminen suomalaisessa koulussa
- mikä helppoa tai toisaalta vaikeaa
- sopeutumiseen vaikuttaneet asiat (S2-opetus, oman äidinkielen opetus, kouluyhteisö, kaverit, opettajat, oppimateriaali ja koti)

3. Akkulturaatio ja akkulturaatioasenteet

- oman äidinkielen ja uskonnon opetus
- kahden kulttuurin yhdistäminen (miltä tuntuu ja onko se mahdollista)
- kodin vaikutus kulttuurien kohtaamiseen (lähtömaan uskonto ja kieli)
- kotoa tuleva akkulturaatioasenne
- koulussa tapahtuva kulttuurien kohtaaminen (pystyvätkö omaksumaan valtakulttuurin tiedot ja taidot, sekä vaalimaan lähtömaan kulttuuria)
- vertaisoppilaiden (kavereiden) vaikutus akkulturaatioon ja akkulturaatioasenteisiin
- kiusaaminen
- oppilaiden oma akkulturaatiostrategia

4. Lopuksi

- mitä ohjeita antaisitte Suomeen muuttaneille maahanmuuttajaoppilaille?
- miten kulttuurien kohtaamista voisi kehittää kouluissa?
- koulun muuttaminen parempaan
- tarkennuksia ja lisäyksiä aikaisempiin teemoihin

Haastattelupyyntö tutkimukseen

Opiskelen Tampereen yliopistossa opettajaksi ja teen tutkimusta maahanmuuttajalasten sopeutumisesta kouluun X kunnassa. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten Suomeen muuttaneet lapset ovat sopeutuneet kouluun ja mitkä asiat ovat auttaneet heitä kouluun sopeutumisessa.

Haluaisin haastatella lastanne, sillä hänen kokemuksistaan ja ajatuksistaan voi olla valtava hyöty tutkimukselle. Lisäksi lapsenne mielipiteiden avulla pystymme parantamaan maahanmuuttajalasten sopeutumista kouluun tulevaisuudessa.

Haastattelut kestävät noin yhden tunnin ja haastattelut toteutetaan koulupäivän aikana lapsenne omassa koulussa. Haastattelutilanteessa on mukana tulkki ja haastattelut toteutetaan ryhmäkeskusteluina, joten haastattelutilanteessa on samaan aikaan neljä lasta. Haastattelu on luottamuksellinen, eikä lapsenne nimi tai henkilöllisyys tule ilmi tutkimuksesta.

Tutkimukseni liittyy X kunnan hankkeeseen nimeltä ”Oppimisenpolku X kunnassa maahanmuuttajalapsille”. Koko hankkeen tarkoituksena on luoda X kuntaan maahanmuuttajalapsille laadukas ja toimiva oppimisen polku varhaiskasvatuksesta perusopetuksen päättövaiheeseen, jotta tulevaisuudessa maahanmuuttajalapsen voisivat sopeutua paremmin suomalaiseen koulutusjärjestelmään.

Teidän lapsenne kokemuksista ja mielipiteistä olisi tutkimukselle suuri apu, joten pyydän ystävällisesti ilmoittamaan voiko lapsenne osallistua tutkimukseen. Palauttakaa lomake täytettynä lapsenne mukana luokanopettajalle. Vastaan mielelläni kaikkiin mahdollisiin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Riku Oras

Lapseni saa osallistua tutkimukseen (ympyröi toinen vaihtoehdoista): KYLLÄ EI

Huoltajan nimi ja päivämäärä

Huoltajan allekirjoitus